

Β. Χοροί

Οἱ χοροὶ εἰσὶ δύο, ὁ δεξιὸς καὶ ὁ ἀριστερός. Ἐκ τούτων ὁ δεξιὸς σήμερον θεωρεῖται ὁ πρῶτος χορός, καὶ ὁ ἀριστερός ὁ δεύτερος.

Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν τὰ πρωτεῖα εἶχον ἐναλλάξ οἱ χοροὶ ἀνὰ μίαν ἐβδομάδα ἕκαστος, ἥτοι ὧν ἐποιεῖτο τὴν ἀρχὴν ὁ δεξιὸς τὴν μίαν ἐβδομάδα, τῶν αὐτῶν ἤρχετο ὁ ἀριστερός τὴν ἐπομένην. Λείψανον τῆς τάξεως ταύτης ἀπέμεινε σήμερον τὸ ἐν τῷ μικρῷ ἐσπερινῷ γινόμενον, ἐν ᾧ ἔχει τὰ πρωτεῖα ὁ ἀριστερός χορός, ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ ἐσπερινῷ ὁ δεξιός.

Ἐκ τῶν δοξαστικῶν ὁ δεξιὸς χορὸς φάλλει τὸ δοξαστικὸν τῶν ἐσπερίων καὶ τὸ τῶν αἴνων, ὁ δὲ ἀριστερὸς τὸ τῶν ἀποστίχων τοῦ τε ἐσπερινοῦ καὶ τοῦ ὀρθρου. Τὸ δὲ δοξαστικὸν τῆς λιτῆς φάλλει ὅστις ἂν ἔχοι σειρὰν μετὰ τὰ ἰδιόμελα τῆς λιτῆς (ἅτινα φάλλονται ἐναλλάξ ὑπὸ τῶν χορῶν).

Μόνον ὅταν γίνηται μικρὸς ἐσπερινός, φάλλει ἐν αὐτῷ ὁ ἀριστερὸς χορὸς τὸ δοξαστικὸν τῶν ἐσπερίων, ὁ δὲ δεξιὸς τὸ τῶν ἀποστίχων.

3. Μακάριος ἀνὴρ

Ἐν τῷ ἐσπερινῷ καθ' ἑκάστην, πλὴν τῶν μικρῶν, στιχολογεῖται ἀνὰ ἓν κάθισμα Ψαλτηρίου, κατὰ τὰς οἰκείας περὶ τῆς στιχολογίας τοῦ Ψαλτηρίου διατάξεις (Πρβλ. Κεφ. Α' § 6.)

Ἐν ταῖς μεγάλαις ὅμως θεομητορικαῖς ἐορταῖς τῆς Γεννήσεως, τῆς Εἰσόδου, τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τῆς Κοιμήσεως, ὡς καὶ τῇ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ μόνον ὅταν τύχη ἐν ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν ταῖς μνήμας τῶν ἐορταζομένων ἁγίων καὶ ἐχόντων ἐν τῷ ὄρθρῳ πολυέλεον, ἐν τῷ ἐσπερινῷ ἀφ' ἐσπέρας αὐτῶν παραλείπεται τὸ ἐνδιάτακτον κάθισμα

τοῦ Ψαλτηρίου, καὶ ἀντ' αὐτοῦ στιχολογεῖται μόνον ἡ α' στάσις τοῦ α' καθίσματος τοῦ Ψαλτηρίου, ἥτοι τὸ *Μακάριος ἀνὴρ*, ὅπερ μὴ τελουμένης ἀγρυπνίας ἀναγινώσκεται χῦμα, μηδενὸς προστιθεμένου εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, εἰμὴ μόνον εἰς τὸ τέλος λεγομένου *Δόξα*, καὶ νῦν. Ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα· δόξα σοι ὁ Θεὸς ἐκ γ', ἐν ᾧ γίνονται καὶ γ' μετάνοιαι, καὶ τὸ Ἡ ἐλπίς ἡμῶν Κύριε δόξα σοι. Ἐὰν δὲ τελῇται ἀγρυπνία, φάλλεται κατὰ στίχον ἐναλλάξ ὑπὸ τῶν χορῶν, ἀρχομένου τοῦ δεξιοῦ, ὅστις πρὸ τοῦ πρώτου στίχου προτάσσει τὴν φράσιν Ἀνὴρ. Ἀλληλουῖα. *Μακάριος ἀνὴρ*, ὅς οὐκ ἐπορεύθη κτλ. Μεθ' ἑκάστου δὲ στίχου φάλλεται καὶ ἀνὰ ἓν Ἀλληλουῖα· εἰς δὲ τὸ τέλος τῆς στάσεως, τὰ ἀνωτέρω *Δόξα*, καὶ νῦν κτλ.

Ἑορτῆς ἐχούσης *Μακάριος ἀνὴρ*, τυχοῦσης ἐν Κυριακῇ, στιχολογεῖται τῷ Σαββάτῳ ἐσπέρας ὁλόκληρον τὸ α' κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου καὶ οὐχὶ μόνον ἡ α' στάσις αὐτοῦ.

Ἐὰν δὲ ἑορτῇ, ἔχουσα στιχολογίαν ἐν τῷ ἐσπερινῷ μόνον τὴν α' στάσιν τοῦ Ψαλτηρίου, τύχη ἐν ἡμέρᾳ Δευτέρα, ἢ ἐν τῇ πρώτῃ μετὰ ἀγρυπνίαν ἡμέρᾳ, ἀφ' ἐσπέρας τῶν ὁποίων ἀπαγορεύεται ἡ τοῦ Ψαλτηρίου στιχολογία διὰ τὸν ἐκ τῆς ἀγρυπνίας προσγενόμενον κόπον (Ἰδὲ Κεφ. Α' § 6), τὸ *Μακάριος ἀνὴρ* στιχολογεῖται ἀφ' ἐσπέρας καὶ δὲν παραλείπεται, καθὼς ὁ ἀπαγορεύων κανὼν τὴν στιχολογίαν τοῦ Ψαλτηρίου ἐν τῷ ἐσπερινῷ τῆς Κυριακῆς ἐσπέρας καὶ ἐν τῷ μετ' ἀγρυπνίαν τοιοῦτῳ ἐννοεῖ μόνον τὸ ἐνδιάτακτον κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου ὅτι ἀργεῖ, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ α' ἀντίφωνον τοῦ *Μακάριος ἀνὴρ*.

4. Κύριε ἐκέκραξα

Οἱ φαλμοὶ ρμ', ρμα', ρκη' καὶ ρις' ἀποτελοῦσι τὸ ἀπλῶς ὀνομαζόμενον *Κύριε ἐκέκραξα* ἢ *Κεκραγάριον*.

Τὸ *Κύριε ἐκέκραξα* φάλλεται ἐν ἐκάστῳ ἐσπερινῷ καθ' ἡμέραν, ἐὰν μὲν ὑπάρχη στιχολογία, μετὰ τὴν μετ' αὐτὴν αἵτησιν, ἐὰν δὲ δὲν γίνηται στιχολογία, φάλλεται ἀμέσως μετὰ τὴν μετὰ τὸν προοιμιακὸν μεγάλην συναπτὴν, ἐν δὲ τοῖς μικροῖς ἐσπερινοῖς εὐθὺς μετὰ τὸν προοιμιακὸν ὡς μὴ γινομένης συναπτῆς.

Ἐν πᾶσι τοῖς ἐσπερινοῖς φάλλονται πάντες οἱ στίχοι τοῦ *Κύριε ἐκέκραξα* εἰς τὸν ἤχον τῶν πρώτων στιχηρῶν τοῦ ἐσπερινοῦ. Μεθ' ἑκάστου δὲ ἐκ τῶν τελευταίων αὐτοῦ δέκα ἢ ὀκτὼ ἢ τεσσάρων στίχων φάλλεται συνηνωμένως καὶ ἀνὰ ἓν ἐκ τῶν στιχηρῶν τοῦ τῆς ἡμέρας

ἐσπερινοῦ.

Μόνον ἐν τοῖς μικροῖς ἐσπερινοῖς ὡς καὶ ἐν τοῖς τῆς Διακαινησίμου Ἑβδομάδος, φάλλονται μόνον οἱ δύο πρῶτοι στίχοι *Κύριε ἐκέκραξα καὶ Κατευθυνθήτω*· οἱ δὲ λοιποὶ ἀπὸ τοῦ *Θοῦ Κύριε* παραλείπονται καὶ μεταβαίνει ὁ φάλτης εἰς τοὺς διὰ τὰ ἐπόμενα στιχηρὰ ἀναγκαιοῦντας στίχους ἐκ τῶν τελευταίων.

Ἀναλόγως δὲ τῆς ποσότητος τῶν μεθ' ἐκάστου στιχηροῦ φαλλομένων τελευταίων στίχων, λέγομεν ὅτι καὶ ἰστώμεν τοσοῦτους. Καὶ ὅταν μὲν τὰ στιχηρὰ πρέπει νὰ φαλῶσιν εἰς δέκα, ἰστώμεν στίχους δέκα, ἀρχόμενοι ἐπιφάλλειν μεθ' ἑκάστον στίχον καὶ ἀνὰ ἓν στιχηρόν, ἀπὸ τοῦ *Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς*. Ὅταν δὲ τὰ στιχηρὰ εἶναι ὀκτώ, ἰστώμεν καὶ στίχους ἡ' ἀπὸ τοῦ *Ἐκ βαθέων*. Ὅταν τὰ στιχηρὰ εἶναι ἑξ, ἰστώμεν στίχους ς' ἀπὸ τοῦ *Ἐὰν ἀνομίας*. Καὶ ὅταν τέλος τὰ στιχηρὰ εἶναι τέσσαρα, ἰστώμεν στίχους δ' ἀπὸ τοῦ *Ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας*.

Τοῦ *Κύριε ἐκέκραξα* ἄρχεται πάντοτε ὁ δεξιὸς χορός. Μόνον ἐν τοῖς μικροῖς ἐσπερινοῖς ἄρχεται αὐτοῦ ὁ ἀριστερός.

6. Φῶς ἱλαρόν

Τὸ Φῶς ἱλαρόν, ἐπιλύχνιος εὐχαριστία καλούμενον, λέγεται μετὰ τὸ Σοφία, ὀρθοί, ὅταν ὁ ἐσπερινὸς ἔχη εἴσοδον· ὅταν δὲ δὲν γίνηται τοιαύτη, λέγεται εὐθύς μετὰ τὸ Δόξα, καὶ νῦν τῶν ἐσπερίων.

Ἐν οἷς ἐσπερινοῖς γίνεται εἴσοδος, τὸ Φῶς ἱλαρόν, ἂν μὲν εἰς ἱερεὺς τελῇ τὸν ἐσπερινόν, ἀναγινώσκεται ἡρέμα ὑπὸ τοῦ προεστῶτος, ἢ φάλλεται ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ ἂν εἶναι ἀγρυπνία. Ἐὰν δὲ ἔχωσι λάβη μέρος εἰς τὸν ἐσπερινὸν πλείονες τοῦ ἐνὸς ἱερεῖς, εἴτε ἐστὶν ἀγρυπνία, εἴτε μή, φάλλεται ὑπ' αὐτῶν ὡς ἐξῆς: Ὁ μὲν διάκονος ἐκφωνήσας τὸ Σοφία, ὀρθοί εἰσέρχεται εἰς τὸ ἱερόν, οἱ ἱερεῖς ἱστάμενοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ φάλλουσι τὸ Φῶς ἱλαρόν, μέχρι τοῦ: καὶ ἅγιον Πνεῦμα Θεόν, μεθ' ὃ ποιοῦντες μετάνοιαν τῷ προεστῶτι ἢ τῷ ἀρχιερεῖ εἰσέρχονται εἰς τὸ ἱερόν, ἐξακολουθοῦντες νὰ φάλλωσι μέχρι τοῦ: ζωὴν ὁ διδούς. Τὸ δὲ τέλος: διὸ ὁ κόσμος σε δοξάζει, φάλλει ὁ ἀριστερὸς χορὸς.

Μὴ γινομένης δ' εἰσόδου, ὁ προεστὼς ἐπισυνάπτει τὸ Φῶς ἱλαρόν εὐθύς μετὰ τὰ δοξαστικὰ τῶν ἐσπερίων, ἀναγινώσκων αὐτὸ ἡρέμα.

9. Αιτή

Κατὰ πᾶν Σάββατον ἑσπέρας, καὶ ἐν ταῖς δεσποτικαῖς καὶ θεομητορικαῖς ἑορταῖς καὶ ταῖς μνήμας τῶν ἑορταζομένων ἁγίων, ἐν τῷ μεγάλῳ

ἐσπερινῷ, εἴτε γίνεται ἀγρυπνία, εἴτε μή, γίνεται ἡ λιτὴ ἐν τῷ νάρθηκι, ὡς οἰκείως διατάσσεται, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκφώνησιν *Εἴη τὸ κράτος*.

Ἐν τῇ λιτῇ φάλλομεν ἰδιόμελα μόνον, καὶ δὴ ἄνευ τινὸς στίχου, εἰμὴ μόνον ἐν τῷ τελευταίῳ ἰδιομέλῳ λέγομεν τὸ *Δόξα* καὶ τὸ *Καὶ νῦν*.

Ψάλλεται δὲ τὸ πρῶτον ἰδιόμελον τῆς λιτῆς ὑπὸ τοῦ ἱερέως, τὰ δὲ λοιπὰ ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἱερέων, ἐὰν ἔλαβον μέρος εἰς τὸν ἐσπερινὸν πλειονες τοῦ ἐνὸς ἱερεῖς, καὶ ὑπὸ τῶν φαλτῶν κατὰ τάξιν· τὸ δὲ δοξαστικὸν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ, εἰς οὗ τὴν σειρὰν ἤθελε τύχει.

10. Ἀπόστιχα ἐσπερινοῦ

Ἀπαραίτητον μέρος ἐν παντὶ ἐσπερινῷ εἰσὶ τὰ εἰς τὸν στίχον φαλλόμενα στιχηρὰ αὐτοῦ, ἅτινα καὶ ἀπόστιχα καλοῦνται. Τὰ ἀπόστιχα ἀπ' οὐδενὸς ἐσπερινοῦ λείπουνσι, μόνον ἐν οἷς ἐσπερινοῖς συντελεῖται ἡνωμένως καὶ ἡ θεία λειτουργία ἀπόστιχα οὐ φάλλονται.

Γενομένης λιτῆς τὰ ἀπόστιχα φάλλονται μετὰ τὰς δεήσεις τῆς λιτῆς· εἰδὲ μή, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκφώνησιν *Εἴη τὸ κράτος*· ἐν δὲ τοῖς μικροῖς ἐσπερινοῖς εὐθὺς μετὰ τὸ *Καταξίωσον*.

Ἐκ τῶν ἀποστίχων, τὸ μὲν πρῶτον φάλλεται ἄνευ στίχου, πρὸ ἐκάστου δὲ τῶν λοιπῶν προτάσσεται καὶ ἀνὰ εἰς στίχος.

Ἐὰν τὰ ἀπόστιχα ὦσι τρία ἢ πέντε, ἄρχεται αὐτῶν ὁ δεξιὸς χορὸς· ἐὰν δὲ ὦσι τέσσαρα, ἄρχεται αὐτῶν ὁ ἀριστερός, ἵνα τὸ δοξαστικὸν τῶν ἀποστίχων φαλῇ ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ.

Μόνον ἐν τῷ μικρῷ ἐσπερινῷ, εἰ μὲν εἰσι τρία τὰ ἀπόστιχα, ἄρχεται αὐτῶν ὁ ἀριστερός, εἰ δὲ εἰσι τέσσαρα, ὁ δεξιός, ἵνα τὸ δοξαστικὸν τῶν ἀποστίχων φαλῇ ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ.

9. Πολυέλεος

Ἐν πάσῃ δεσποτικῇ ἢ θεομητορικῇ ἐορτῇ καὶ ἐν μνήμῃ ἐορταζομένου ἁγίου, ἣτις ἤθελεν ἔχει κάθισμα πολυελέου, μετὰ τὰ καθίσματα τῆς β' στιχολογίας τοῦ ὁρθροῦ στιχολογεῖται καὶ ὁ πολυέλεος.

Ὁ πολυέλεος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν δύο πρώτων φαλμῶν τοῦ ιθ' καθίσματος τοῦ Ψαλτηρίου, καὶ ἐκ σειρᾶς στίχων καταλλήλων διὰ τὴν ἐορτήν, ἢ τὸν ἅγιον, ἐκ διαφόρων φαλμῶν ἐκλελεγμένων, οἵτινες ὁμοῦ ἐκλογῇ ὀνομάζεται.

Ψάλλεται δὲ ὁ πολυέλεος οὕτω: Ἀρχεται ὁ δεξιὸς χορὸς τοῦ πρώτου φαλμοῦ οὕτω· *Δοῦλοι Κύριον. Ἀλληλούϊα. Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε δοῦλοι Κύριον. Ἀλληλούϊα.* Ὁ ἀριστερὸς χορὸς τὸν ἕτερον στίχον, καὶ οὕτω καθεξῆς φάλλονται ἐν συνεχείᾳ ἐναλλάξ ὑπὸ τῶν χορῶν οἱ στίχοι τοῦ πρώτου φαλμοῦ, μεθ' οὓς εὐθὺς οἱ στίχοι τοῦ δευτέρου φαλμοῦ *Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ἀρχομένου καὶ αὐτοῦ ἐκ δεξιῶν, καὶ μετ' αὐτοὺς τέλος οἱ στίχοι τῆς ἐκλογῆς.* Εἰς τὸ τέλος δὲ ἐκάστου στίχου ἐπιφάλλεται καὶ ἀνὰ ἓν *Ἀλληλούϊα*, εἷς τε τὸν πρῶτον φαλμὸν καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ φαλμῷ ἐν ἐκάστῳ στίχῳ φάλλονται καὶ δύο *Ἀλληλούϊα*, ἐν μὲν πρὸ τῆς εἰς πάντας τοὺς στίχους ἐπαναλαμβανομένης φράσεως *Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ἐν δὲ μετ' αὐτὴν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι: Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός. Ἀλληλούϊα. Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Ἀλληλούϊα.*

Πληρωθείσης δὲ καὶ τῆς ἐκλογῆς, ἡ φάλλονται τὰ συνήθη *Δόξα, καὶ νῦν. Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, δόξα σοι ὁ Θεὸς ἐκ γ'.* Ἡ ἐλπίς ἡμῶν *Κύριε δόξα σοι.* Ἡ, ὅπερ καὶ συνηθέστερον, φάλλονται τὰ λεγόμενα μεγάλα δοξαστικά τοῦ πολυελέου, ὡς κεῖνται ἐν τοῖς μουσικοῖς βιβλίοις.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τινές, ὅταν παραλείπωσι τὰ μεγάλα ταῦτα δοξαστικά χάριν συντομίας, δὲν φάλλουσι τὰ *Δόξα, καὶ νῦν. Ἀλληλούϊα* κτλ. ὡς ἐλέχθη, ἀλλ' ὁ μὲν δεξιὸς χορὸς *Δόξα, Τὸν Πατέρα προσκυνήσωμεν* κτλ., ὁ δὲ ἀριστερὸς *Καὶ νῦν, Τὴν Μητέρα σου προσάγει σοι, τὰ δύο δηλαδὴ τελευταῖα τροπάρια τῶν μακαρισμῶν τῆς Κυριακῆς τοῦ α' ἡχου.*

Ἐὰν ἐορτὴ ἡ ἅγιος μετὰ πολυελέου τύχη ἐν Κυριακῇ, ὁ πολυέλεος φάλλεται μετὰ τὸν ἄμωμον καὶ τὴν μετ' αὐτὸν ὑπακοήν. Μόνον δεσποτικῆς ἐορτῆς ἐκ τῶν μεγάλων τυχοῦσης ἐν Κυριακῇ, καταλιμπάνεται ὁ ἄμωμος καὶ φάλλεται μόνον ὁ πολυέλεος μετὰ τὰ καθίσματα τῆς β' στιχολογίας.

Ἐὰν δὲ ἐορτὴ ἔχουσα πολυέλεον τύχη ἐν τῇ Κυριακῇ τῆς Ἀπόκρεω ἢ τῆς Τυρινῆς, ἐν τῷ πολυελέῳ, μετὰ τὸν πρῶτον καὶ δεῦτερον φαλμὸν τοῦ ιθ' καθίσματος, φάλλεται καὶ ὁ τρίτος αὐτοῦ φαλμός, ἥτοι τὸ *Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος, μεθ' ἑκαστον τοῦ ὁποίου στίχον ἐπιφάλλεται ὡσαύτως καὶ ἀνὰ ἓν Ἀλληλούϊα.* Μετὰ δὲ τὸν τελευταῖον αὐτοῦ στίχον ἐπισυνάπτονται οἱ στίχοι τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἁγίου ἢ τῆς ἐορτῆς καὶ εἶτα τὰ δοξαστικά.

Ὅταν ὁ πολυέλεος τυχὸν ἀναγινώσκηται, παραλείπονται τὰ εἰς τοὺς στίχους αὐτοῦ παρεννερόμενα *Ἀλληλούϊα* καὶ ἀναγινώσκεται ὥς τις

ἀπλῇ στάσις Ψαλτηρίου· εἰς δὲ τὸ τέλος λέγονται τὰ Δόξα, καὶ νῦν. Ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, δόξα σοι ὁ Θεὸς ἐκ γ'. Ἡ ἐλπίς ἡμῶν Κύριε δόξα σοι. Οὐτε δὲ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πρώτου φαλμοῦ προτάσσεται τι, ἀλλ' ἀπλῶς ἄρχεται ἡ ἀνάγνωσις ἄνευ τινὸς ἐτέρου ἀπὸ τοῦ πρώτου στίχου, οὕτω: Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου κτλ.

10. Ἀναβαθμοὶ

Ἐν ἐκάστῃ Κυριακῇ, μετὰ τὴν ὑπακοήν, φάλλονται οἱ ἀναβαθμοὶ τοῦ ἤχου, οἵτινες διαιροῦνται εἰς τρία ἀντίφωνα ἐν ἐκάστῳ ἤχῳ, πλὴν τοῦ πλ. δ' ἤχου, ἐν ᾧ διαιροῦνται εἰς ἀντίφωνα τέσσαρα. Ἐκαστον δὲ ἀντίφωνον ἀποτελεῖται ἐκ δύο τροπαρίων καὶ ἐνὸς δοξαστικοῦ.

Ἐν ἐκάστῳ ἀντιφώνῳ φάλλεται τὸ πρῶτον τροπάριον δις ἄνευ στίχου, τὸ δεύτερον ὡσαύτως δις ἄνευ στίχων· εἶτα Δόξα τὸ δοξαστικόν, Καὶ νῦν τὸ αὐτό. Φάλλονται δὲ ταῦτα ἐναλλάξ ὑπὸ τῶν χορῶν, καὶ ἄρχεται τὸ μὲν α' καὶ γ' ἀντίφωνον ἐκ δεξιῶν, τὸ δὲ β' (καὶ τὸ δ' εἰς τὸν πλ. δ' ἤχον) ἐξ ἀριστερῶν.

Ἐν πάσαις ταῖς ἐκτὸς Κυριακῆς τυγχανούσαις ἑορταῖς τῆς Θεοτόκου ἢ τῶν ἁγίων ταῖς ἐχούσαις εὐαγγέλιον ὁρθρου, ὡς καὶ ἐν ταῖς μεγάλαις δεσποτικαῖς ἐν οἷα ἂν ἡμέρᾳ τύχῃ, μετὰ τὰ καθίσματα τοῦ πολυελέου φάλλεται τὸ πρῶτον ἀντίφωνον τοῦ δ' ἤχου, οὕτω: Ἐκ νεότητός μου, δὶς. Οἱ μισοῦντες Σιών, δὶς. Δόξα, Ἀγίῳ Πνεύματι πᾶσα ψυχὴ. Καὶ νῦν, Ἀγίῳ Πνεύματι ἀναβλύζει (ἦτοι τὸ δοξαστικὸν τοῦ β' ἀντιφώνου τοῦ δ' ἤχου). Ἀρχεται δ' αὐτοῦ ὁ δεξιὸς χορὸς.

Ὅταν θεομητορικὴ ἑορτὴ, ἢ ἅγιος ἔχων πολυέλεον, τύχη ἐν Κυριακῇ, μετὰ τὰ καθίσματα τοῦ πολυελέου φάλλονται οἱ ἀναβαθμοὶ τοῦ ἤχου.

Ἐὰν δὲ μνήμη ἁγίου ἔχοντος ἐωθινὸν εὐαγγέλιον τύχη ἐν τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ (ἐκτὸς Σαββάτου ἢ Κυριακῆς), δὲν φάλλεται πολυέλεος, ἀλλὰ μετὰ τὰ τῆς γ' στιχολογίας καθίσματα φάλλεται τὸ α' ἀντίφωνον τοῦ δ' ἤχου.

16. Στιχολογία τῶν ᾠδῶν

Αἱ ᾠδαὶ τῆς τε στιχολογίας καὶ τῶν κανόνων εἰσὶν ἑννέα. Στιχολογοῦνται δὲ αἱ ᾠδαὶ ἐν τῷ κανόνι ὡς ἀκολουθῶς.

α) Ὅταν φάλληται κανὼν τῆς Παρακλητικῆς, ἐκτὸς τῶν Κυριακῶν, οὕτω:

Ἄρχεται ὁ α' χορὸς φάλλειν εἰς τὸν ἦχον τοῦ πρώτου κανόνος τῆς ἡμέρας: *Τῷ Κυρίῳ ᾄσωμεν, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται. Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν.* Εἶτα ὁ β' χορὸς τὸν ἐπόμενον στίχον, *Βοηθὸς καὶ σκεπαστῆς ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν* κτλ. Ὁ α' χορὸς τὸν ἀκόλουθον, καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρις οὗ φθάσωσιν εἰς τό: ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης. Εἶτα φάλλει ὁ α' χορὸς τὸν ἐπόμενον στίχον, *Εἶπεν ὁ ἐχθρὸς* κτλ., καὶ εὐθὺς ἐπισυνάπτει τὸν εἰρμὸν τοῦ κανόνος. Εἶτα ὁ ἕτερος χορὸς τὸν ἐπόμενον στίχον εἰς τὸ ἐπόμενον τροπάριον τοῦ κανόνος· καὶ οὕτω καθεξῆς λέγομεν ἀνὰ ἓνα στίχον καὶ ἀνὰ ἓν τροπάριον τοῦ κανόνος. Οὕτω δὲ ἰστώμεν ἐκ τῆς ᾠδῆς στίχους ἰδ', ἥτοι ἰβ' στίχους καὶ δύο τοῦ Δόξα καὶ τοῦ Καὶ νῦν. Τὸ αὐτὸ ποιῶμεν ἐν ἐκάστη ᾠδῇ. Καὶ οὕτως:

Ἐν μὲν τῇ α' ᾠδῇ ἀρχόμεθα ἰστώντες, ἥτοι συμφάλλειν τοὺς στίχους

μετὰ τῶν τροπαρίων τοῦ κανόνος, ἀπὸ τοῦ στίχου: *Εἶπεν ὁ ἐχθρός· διώξας καταλήφομαι* κτλ.

Ἐν τῇ γ' ᾠδῇ, ἐκ τοῦ στίχου *Ὅτι Θεὸς γνώσεων* κτλ.

Ἐν τῇ δ' ᾠδῇ, ἐκ τοῦ στίχου *Ἐν ἀπειλῇ ὀλιγώσεις γῆν* κτλ.

Ἐν τῇ ε' ᾠδῇ, ἐκ τοῦ στίχου *Πέπαυται γὰρ ὁ ἀσεβὴς* κτλ.

Ἐν τῇ ζ' ᾠδῇ, ὁ εἰρμὸς καὶ τὸ ἐπόμενον τροπάριον φάλλονται ἄνευ στίχου, οἱ δὲ στίχοι ἄρχονται συμφάλλεσθαι ἐκ τοῦ δευτέρου τροπαρίου, καθότι εἰσὶ μόνον ἱβ' συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν δύο στίχων τοῦ *Δόξα* καὶ τοῦ *Καὶ νῦν*.

Ἐν τῇ ζ' ᾠδῇ, ἀρχόμεθα ἰστώντες ἀπὸ τοῦ στίχου *Καὶ γνώτωσαν ὅτι σὺ εἶ Κύριος* κτλ.

Ἐν τῇ η' ᾠδῇ, ἐκ τοῦ στίχου *Εὐλογεῖτε πῦρ καὶ καῦμα* κτλ. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἐν τῇ ᾠδῇ ταύτῃ αἰέποτε ἀντὶ τοῦ *Δόξα* λέγομεν τὸν στίχον *Εὐλογοῦμεν Πατέρα, Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὸν Κύριον*. Εἰς δὲ τὸ τελευταῖον τροπάριον τὸ *Καὶ νῦν*.

Ἐν τῇ θ' ᾠδῇ, γίνεται ὅ,τι καὶ ἐν τῇ ζ' ᾠδῇ, διότι καὶ ἐνταῦθα οἱ στίχοι μετὰ τοῦ *Δόξα* καὶ τοῦ *Καὶ νῦν* εἰσὶν ἐν ὧν ἱβ'.

β) Κατὰ τὰς Κυριακάς, τὰς μνήμας τῶν ἁγίων ἐν αἷς οὐ φάλλεται κανὼν τῆς Παρακλητικῆς, καὶ ἐν ταῖς προεορτίοις καὶ μεθεόρτοις ἡμέραις τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν, οὐ στιχολογεῖται *Τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν*, ἀλλὰ φάλλονται μόνον στίχοι αὐτοῦ, ὡς ἑξῆς:

Ἀρχεται εὐθὺς ὁ α' χορὸς φάλλειν τὸν εἰρμὸν τῆς α' ᾠδῆς τοῦ κανόνος ἄνευ στίχου. Εἶτα ὁ β' χορὸς πάλιν ἄνευ στίχου ἢ τὸν εἰρμὸν ἢ τὸ ἐπόμενον τροπάριον (ἀναλόγως τῆς ποσότητος τῶν τροπαρίων). Εἶτα ὁ α' χορὸς λέγει στίχον *Τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν, ἐνδόξως γὰρ δεδοξασται. Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ* κτλ. καὶ ἐπισυνάπτει τὸ ἐπόμενον τῆς ᾠδῆς τροπάριον, ὁ β' χορὸς τὸν ἐπόμενον στίχον *Βοηθὸς καὶ σκεπαστὴς* κτλ. μετὰ τοῦ ἐπομένου τροπαρίου τοῦ κανόνος. Εἶτα ὁ α' χορὸς τὸν γ' στίχον *Κύριος συντρίβων πολέμους* καὶ τὸ ἐπόμενον τροπάριον, καὶ ὁ β' χορὸς τὸν δ' στίχον *Ἄρματα Φαραῶ* καὶ τὸ ἐπόμενον τροπάριον. Οἱ δὲ λοιποὶ στίχοι, ἀπὸ τοῦ *Πόντῳ ἐκάλυψεν αὐτούς*, μέχρι τοῦ *κατοιχοῦντας Φυλιστιεῖμ*, καταλιμπάνονται. Καὶ εὐθὺς ὁ α' χορὸς λέγει τὸν στίχον *Τότε ἔσπευσαν* καὶ φάλλει τὸ ἐπόμενον τῆς ᾠδῆς τροπάριον, καὶ οὕτω καθεξῆς λέγομεν ἀνὰ ἓνα στίχον καὶ ἀνὰ ἓν τροπάριον, μέχρι τοῦ τέλους τῶν στίχων τῆς ᾠδῆς. Οὕτω δὲ φάλλονται τὰ μὲν τροπάρια μετὰ τοῦ εἰρμοῦ εἰς ἰδ', στίχοι δὲ λέγονται ἐν ὧν ἱβ' συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν *Δόξα* καὶ τοῦ *Καὶ νῦν*. Οὕτω δὲ ποιούμεεν ἐν ἐκάστῃ ᾠδῇ, ἥτοι ὁ μὲν εἰρμὸς

μετὰ τοῦ ἐπομένου τροπαρίου λέγονται ἄνευ στίχου, τὰ δὲ λοιπὰ τροπάρια λέγονται μετὰ στίχων, οἵτινές εἰσιν οἱ δ' πρῶτοι στίχοι ἐξ ἐκάστης ᾠδῆς, καὶ οἱ ς' τελευταῖοι, γινόμενοι ἐν ὅλῳ μετὰ τῶν Δόξα καὶ τοῦ Καὶ νῦν ιβ'. Οὕτως:

Ἐν τῇ α' ᾠδῇ λέγονται οἱ στίχοι Τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν, ἐνδόξως γὰρ δεδοξασται. Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ κτλ., μέχρι τοῦ: κατεπόντισεν ἐν Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ. Καὶ ἀπὸ τοῦ Τότε ἔσπευσαν ἡγεμόνες κτλ. μέχρι τέλους. Οἱ δὲ στίχοι ἀπὸ τοῦ Πόντῳ ἐκάλυψε μέχρι τοῦ κατοικοῦντας Φυλιστιεὶμ καταλιμπάνονται.

Ἐν τῇ γ' ᾠδῇ λέγονται οἱ στίχοι Ἅγιος εἰ Κύριε καὶ σὲ ὑμνεῖ τὸ πνεῦμά μου. Ἐστερεώθη ἡ καρδιά μου κτλ., μέχρι τοῦ ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ. Καὶ ἀπὸ τοῦ Διδούς εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ μέχρι τέλους. Οἱ δὲ στίχοι Τόξον δυνατῶν μέχρι τοῦ κατακληρονομῶν αὐτὸν καταλιμπάνονται.

Ἐν τῇ δ' ᾠδῇ λέγονται οἱ στίχοι Δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε. Κύριε εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου κτλ., μέχρι τοῦ πλήρης ἡ γῆ. Καὶ ἀπὸ τοῦ Διότι συκῇ οὐ καρποφορήσει μέχρι τέλους. Οἱ δὲ στίχοι Καὶ φέγγος αὐτοῦ ὡς φῶς ἔσται, μέχρι τοῦ εἰς λαὸν παροικίας μου ἀποσιωπῶνται.

Ἐν τῇ ε' ᾠδῇ λέγονται οἱ στίχοι Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰρήνην δὸς ἡμῖν. Ἐκ νυχτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου κτλ., μέχρι τοῦ γνόντες δὲ αἰσχυνθήτωσαν. Καὶ ἀπὸ τοῦ Πρόσθετε αὐτοῖς κακὰ μέχρι τέλους. Καταλιμπάνονται δὲ οἱ στίχοι ἀπὸ τοῦ Ζῆλος λήφεται μέχρι τοῦ καὶ ἥρας πᾶν ἄρσεν αὐτῶν.

Ἐν τῇ ς' ᾠδῇ λέγονται πάντες οἱ στίχοι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, καθότι εἰσὶ μόνον ιβ' ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη.

Ἐν τῇ ζ' ᾠδῇ λέγονται οἱ στίχοι Τῶν πατέρων καὶ ἡμῶν Θεὸς εὐλογητὸς εἰ. Εὐλογητὸς εἰ Κύριε κτλ., μέχρι τοῦ ἵνα εὖ ἡμῖν γένηται. Καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐλογητὸς εἰ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ ὑπερύμνητος κτλ. μέχρι τέλους. Ἀπὸ δὲ τοῦ Καὶ πάντα ὅσα ἐποίησας ἡμῖν μέχρι τοῦ ἐν τῇ καμίνῳ λέγοντες καταλείπονται.

Ἐν τῇ η' ᾠδῇ λέγονται οἱ στίχοι Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα, κτλ., μέχρι τοῦ ἄστρο τοῦ οὐρανοῦ τὸν Κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. Καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐλογεῖτε πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, μέχρι τοῦ Εὐλογοῦμεν Πατέρα, Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα τὸν Κύριον, ὅπερ λέγεται ἀντὶ τοῦ Δόξα. Εἰς δὲ τὸ ἐπόμενον τροπάριον το Καὶ νῦν. Οἱ δὲ στίχοι Εὐλογεῖτε πᾶς ὄμβρος καὶ δρόσος, μέχρι τοῦ καὶ πάντα τὰ κινούμενα ἐν τοῖς ὕδασι τὸν Κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς

αἰῶνας, καταλιμπάνονται.

Ἐν τῇ θ' ᾧδῇ λέγονται πάντες οἱ στίχοι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, καθότι εἰσὶ μόνον ἱβ' ὡς καὶ ἐν τῇ ζ' ᾧδῇ καὶ ὡς ἄνω ἐλέχθη.

γ) Ἐν αἷς ἡμέραις τῶν προεορτίων καὶ μεθεόρτων ἐκάστη ᾧδὴ διατάσσεται εἰς ἱβ' ἐν ὧ, τότε ἐξ ἐκάστης ᾧδῆς τῆς στιχολογίας λέγομεν μόνον ἰ' στίχους, ἐν οἷς συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ δύο Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν. Στιχολογοῦμεν δὲ τὰς ᾧδὰς τότε ὡς καὶ ἐν περιπτώσει β' διετάχθη, πλὴν τοῦ ὅτι παραλείπομεν δύο στίχους περιπλέον, ἥτοι λέγομεν τοὺς δύο πρῶτους στίχους ἐκάστης ᾧδῆς καὶ τοὺς ἑξ τελευταίους, καὶ εἶτα τὸ Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν. Οἱ περιπλέον δὲ παραλειπόμενοι στίχοι εἰσὶν:

Ἐν τῇ α' ᾧδῇ, οἱ στίχοι Κύριος συντρίβων πολέμους κτλ., καὶ Ἄρματα Φαραώ.

Ἐν τῇ γ' ᾧδῇ, οἱ στίχοι Μὴ καυχᾶσθε, καὶ Ὅτι Θεὸς γνώσεων.

Ἐν τῇ δ' ᾧδῇ, οἱ στίχοι Ὁ Θεὸς ἀπὸ Θαιμὰν ἤξει, καὶ Ἐχάλυψεν οὐρανοὺς.

Ἐν τῇ ε' ᾧδῇ, οἱ στίχοι Πέπαυται γὰρ ὁ ἀσεβής, καὶ Κύριε ὑψηλός σου.

Ἐν τῇ ζ' ᾧδῇ, οἱ στίχοι Πάντες οἱ μετεωρισμοί σου, καὶ Κἀγὼ εἶπον.

Ἐν τῇ ζ' ᾧδῇ, οἱ στίχοι Καὶ κρίματα ἀληθείας, καὶ Ὅτι ἡμάρτομεν.

Ἐν τῇ η' ᾧδῇ, οἱ στίχοι Εὐλογεῖτε ὕδατα, καὶ Εὐλογεῖτε ἥλιος καὶ σελήνη.

Ἐν τῇ θ' ᾧδῇ, οἱ στίχοι Καθὼς ἐλάλησε, καὶ Ποιῆσαι ἔλεος.

δ) Τῇ ἀγία καὶ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ οὕτω γίνεται ἡ στιχολογία τῶν ᾧδῶν.

Τῇ Δευτέρᾳ ἐκάστης ἐβδομάδος στιχολογεῖται ἡ α', ἡ η' καὶ ἡ θ' ᾧδὴ ὡς ἐν περιπτώσει α' διετάχθησαν. Αἱ δὲ λοιπαὶ ᾧδαί ἥτοι ἡ γ', δ', ε', ζ' καὶ ζ' οὕτω: Μετὰ τὸ τέλος τῆς α' ᾧδῆς ἄρχεται φάλλειν ὁ α' χορὸς τὸν εἰρμὸν τῆς γ' ᾧδῆς τοῦ Μηναίου ἄνευ στίχου, καὶ ὁ β' χορὸς πάλιν ἄνευ στίχου τὸν εἰρμὸν ἡ τὸ ἐπόμενον τροπάριον (ἀναλόγως τῆς ποσότητος τῶν τροπαρίων). Εἶτα ὁ α' χορὸς λέγει στίχον Ἅγιος εἰ Κύριε καὶ σὲ ὑμνεῖ τὸ πνεῦμά μου. Κύριος ἀνέβη εἰς οὐρανοὺς καὶ ἐβρόντησεν κτλ. καὶ φάλλει τὸ ἐπόμενον τροπάριον. Ὁ β' χορὸς τὸν στίχον Καὶ δώσει ἰσχύϊν τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν κτλ. καὶ τὸ ἐπόμενον τροπάριον. Ὁ α' χορὸς τὸ Δόξα μεθ' ἐνὸς τροπαρίου, καὶ ὁ β' χορὸς τὸ Καὶ νῦν μετὰ τοῦ θεοτοκίου. Οὕτω γίνεται καὶ εἰς τὴν δ', ε', ζ' καὶ ζ' ᾧδὴν, ἥτοι ὁ εἰρμὸς μετὰ τοῦ ἐπομένου τροπαρίου λέγονται ἄνευ στίχου· εἶτα δὲ λέγονται τὰ ἐπιλοιπα τέσσαρα τροπάρια ἐκάστης ᾧδῆς μετὰ τῶν δύο τελευταίων στίχων

ἐκάστης ᾠδῆς καὶ μετὰ τοῦ Δόξα καὶ τοῦ Καὶ νῦν. Προτάσσεται δὲ τοῦ προτελευταίου στίχου ἐκάστης ᾠδῆς καὶ ἡ ἐπικεφαλὶς αὐτῆς.

Τῇ Τρίτῃ ἐκάστης ἐβδομάδος, ἡ μὲν α', γ', δ', ε', ζ' καὶ ζ' ᾠδὴ στιχολογεῖται ὡς καὶ ἡ γ' ᾠδὴ ἐν τῇ Δευτέρᾳ. Ἡ δὲ η' καὶ θ' ὡς ἐν περιπτώσει α' διετάχθησαν. Ἐκάστην ὁμῶς Τρίτην (ὡς καὶ τῷ Σαββάτῳ τῶν Ψυχῶν, τῷ Σαββάτῳ τῶν Ὁσίων Πατέρων καὶ τῇ Τρίτῃ τῆς Τυρινῆς) στιχολογεῖται καὶ ἡ β' ᾠδὴ οὕτω: Μετὰ τὴν α' ᾠδὴν ἄρχεται ὁ β' χορὸς φάλλειν *Νόμου γραφέντος αὐθις ᾠδὴ Μωϋσέως. Πρόσεχε οὐρανὲ καὶ λαλήσω* κτλ. Εἶτα ὁ α' χορὸς τὸν δεύτερον στίχον, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρις οὗ φάλλωσι πάντας τοὺς στίχους μέχρι τέλους τῆς ᾠδῆς, ἄνευ ὁμῶς τοῦ Δόξα, καὶ νῦν. Μετὰ δὲ τὸν τελευταῖον στίχον, φάλλει ὁ β' χορὸς ἄνευ στίχου τὸν εἰρμὸν τῆς β' ᾠδῆς τοῦ τριωδίου, καὶ ὁ α' χορὸς τὸν αὐτὸν ἄνευ στίχου. Εἶτα δὲ φάλλονται τὰ τροπάρια μετὰ τοῦ στίχου *Δόξα σοι ὁ Θεὸς ἡμῶν δόξα σοι*. Εἰς τὸ θεοτοκίον τοῦ πρώτου τριωδίου λέγεται ὁ στίχος *ὑπεραγία Θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς*. Εἰς τὴν β' ᾠδὴν τοῦ Ψυχосαββάτου λέγεται ὁ στίχος *Κύριε ἀνάπαυσον τὰς ψυχὰς τῶν δούλων σου*. Εἰς δὲ τὴν τῶν Ὁσίων πατέρων, ὁ στίχος *Ὅσοι τοῦ Θεοῦ προσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν*. Εἰς δὲ τὰ δύο τελευταῖα τροπάρια τῆς β' ᾠδῆς λέγονται στίχοι, τὸ Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν.

Σημειωτέον δὲ προσέτι ὅτι ἡ β' ᾠδὴ οὐδέποτε ἄλλοτε στιχολογεῖται εἰμὴ μόνον ἐν τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, κατὰ τὸν ἐκτεθέντα τρόπον.

Τῇ Τετάρτῃ ἐκάστης ἐβδομάδος, ἡ μὲν α', δ', ε', ζ' καὶ ζ' ᾠδὴ, ὡς ἐν τῇ Δευτέρᾳ ἡ γ'. Ἡ δὲ γ', η' καὶ θ' ὡς ἐν περιπτώσει α'.

Τῇ Πέμπτῃ ἐκάστης ἐβδομάδος, ἡ μὲν α', γ', ε', ζ' καὶ ζ' ὡς καὶ ἡ γ' ἐν τῇ Δευτέρᾳ, ἡ δὲ δ', η' καὶ θ' ὡς ἐν περιπτώσει α'.

Τῇ Παρασκευῇ ἐκάστης ἐβδομάδος, ἡ μὲν α', γ', δ', ζ' καὶ ζ' ᾠδὴ ὡς ἡ γ' ἐν τῇ Δευτέρᾳ, ἡ δὲ ε', η' καὶ θ' ὡς ἐν περιπτώσει α'.

Τῷ δὲ Β', Γ' καὶ Δ' Σαββάτῳ τῶν Νηστειῶν ἡ μὲν ζ', ζ', η' καὶ θ' ᾠδὴ στιχολογεῖται ὡς ἐν περιπτώσει α' ἐλέχθη. Ἡ δὲ α', γ', δ' καὶ ε' ᾠδὴ οὕτω: Ὑάλλεται ὁ εἰρμὸς τῆς α' ᾠδῆς ἄνευ στίχου, εἶτα ὁ β' χορὸς πάλιν τὸν αὐτὸν ἢ τὸ ἐπόμενον τροπάριον (κατὰ τὴν ποσότητα) ἄνευ στίχου. Εἶτα ὁ α' χορὸς τὸν στίχον *Τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται. Τότε ἔσπενσαν ἡγεμόνες Ἐδῶμ* κτλ. καὶ φάλλει τὸ ἐπόμενον τροπάριον. Ὁ β' χορὸς τὸν στίχον *Ἐπιπέσοι ἐπ' αὐτοὺς* καὶ τὸ ἕτερον τροπάριον. Καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τέλους τῶν στίχων. Οὕτω γίνεται καὶ ἐν τῇ γ', δ' καὶ ε' ᾠδῇ. Λέγονται δηλονότι ὁ εἰρμὸς καὶ τὸ ἐπόμενον τροπάριον ἄνευ στίχου, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ ὀκτὼ τροπάρια λέγονται οἱ ἕξ τε-

λευταῖοι στίχοι τῆς ᾠδῆς, καὶ εἶτα τὸ Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν. Προτάσσεται δὲ πρὸ τοῦ ἔκτου ἀπὸ τοῦ τέλους στίχου καὶ ἡ ἐπικεφαλὶς τῆς ᾠδῆς, οὕτω:

Ἐν τῇ α' ᾠδῇ, *Τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν, ἐνδόξως γὰρ δεδοξασται. Τότε ἔσπευσαν ἡγεμόνες Ἐδῶμ κτλ. μέχρι τέλους.*

Ἐν τῇ γ' ᾠδῇ, *Ἅγιος εἰ Κύριε καὶ σὲ ὑμνεῖ τὸ πνεῦμά μου. Διδούς εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ κτλ. μέχρι τέλους.*

Ἐν τῇ δ' ᾠδῇ, *Δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε. Διότι συκῇ οὐ καρποφορήσει κτλ. μέχρι τέλους.*

Ἐν τῇ ε' ᾠδῇ, *Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰρήνην δὸς ἡμῖν. Πρόσθεες αὐτοῖς κακὰ Κύριε κτλ. μέχρι τέλους.*

Ἐν δὲ τῷ Σαββάτῳ τοῦ Ἀκαθίστου, ἡ μὲν α', γ', δ' καὶ ε' ᾠδὴ στιχολογοῦνται κατὰ τὴν διάταξιν τῆς β' περιπτώσεως. Ἡ δὲ ζ', ζ', η' καὶ θ' ὡς ἐν περιπτώσει α' διετάχθη. Τοῦτ' αὐτὸ γίνεται καὶ ἐν μνήμῃ ἑορταζομένου ἀγίου τυχούσῃ ἐν Σαββάτῳ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Ἐν δὲ τῷ Σαββάτῳ τοῦ ἀγίου Θεοδώρου, στιχολογοῦνται αἱ ᾠδαὶ ὡς ἐν περιπτώσει β' διετάχθησαν, ἅτε μὴ φαλλομένου τετραωδίου.

Οἰοῦδήποτε ἑορταζομένου ἀγίου ἡ μνήμη ἐὰν τύχῃ ἐν τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, ἐκτὸς Σαββάτου, ἡ στιχολογία τῶν ᾠδῶν γίνεται ὡς ἄνω διετάχθη.

Ἐν δὲ τῇ Πέμπτῃ τοῦ Μεγάλου Κανόνος, φάλλεται ὁ μέγας κανὼν καὶ οἱ μὲν εἱρμοὶ αὐτοῦ φάλλονται ἄνευ στίχου, πρὸ δ' ἐκάστου τροπαρίου φάλλεται ὁ στίχος *Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς ἐλέησόν με καὶ ποιοῦνται καὶ γ' μικραὶ μετάνοιαι. Οὐδεὶς δὲ στίχος λέγεται ἐκ τῶν ᾠδῶν τοῦ Ψαλτηρίου. Μόνον ἐν τῇ δ' ᾠδῇ, τῇ η' καὶ τῇ θ' ἔνθα ὑπάρχουσι τριῶδια στιχολογοῦνται αἱ ᾠδαὶ τοῦ Ψαλτηρίου οὕτω: Φάλλονται οἱ στίχοι ἐναλλάξ ὑπὸ τῶν χορῶν ἐν ἐκάστῃ ἐξ αὐτῶν ἄνευ τροπαρίων, ἐν μὲν τῇ δ' ᾠδῇ μέχρι τοῦ ταράσσοντος ὕδατα πολλά, ἐν δὲ τῇ η' μέχρι τοῦ νύκτες καὶ ἡμέραι τὸν Κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ ἐν τῇ θ' μέχρι τοῦ Δαυὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. Εἰς δὲ τοὺς ι' τελευταίους στίχους ἐκάστης ᾠδῆς φάλλονται τὰ τροπάρια τῶν τριωδίων μετὰ τοῦ εἱρμοῦ τοῦ πρώτου ἐξ αὐτῶν. Ἦτοι τὰ τριῶδια φάλλονται ἐν μὲν τῇ δ' ᾠδῇ ἀπὸ τοῦ στίχου *Ἐφυλαξάμην καὶ ἐπτοήθη ἡ καρδιά μου*, ἐν δὲ τῇ η' ᾠδῇ ἀπὸ τοῦ στίχου *Εὐλογεῖτε γῆ, ὄρη καὶ βουνοί*, καὶ ἐν τῇ θ' ἀπὸ τοῦ στίχου *Καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ στίχος Εὐλογοῦμεν Πατέρα, Υἱὸν οὐ λέγεται εἰς τὰ τριῶδια, ἀλλ' εἰς τὸ προτελευταῖον τροπάριον τῆς η' ᾠδῆς τοῦ Μεγάλου Κανόνος. Εἰς δὲ τὰ τριῶδια**

καὶ ἐν τῇ η' καὶ ἐν τῇ δ' καὶ ἐν τῇ θ' ᾧδῃ λέγονται οἱ στίχοι Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν, εἰς τὰ δύο τελευταῖα τροπάρια τοῦ δευτέρου τριωδίου.

ε) Ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς, τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ, τῶν Χριστουγέννων, τῆς κς' Δεκεμβρίου, τῆς Περιτομῆς, τῶν Θεοφανείων, τῆς ζ' Ἰανουαρίου, τῆς Μεταμορφώσεως, τοῦ Λαζάρου, τῶν Βαΐων, καθ' ἅπασαν τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα, τῇ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα, ἐν ὅλῃ τῇ Διακαινησίμῳ Ἑβδομάδι, τῇ Κυριακῇ τοῦ Θωμᾶ, τῶν Μυροφόρων, τοῦ Παραλύτου, τῆς Σαμαρείτιδος καὶ τοῦ Τυφλοῦ, τῇ Τετάρτῃ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς, ἐν τῇ Ἀναλήψει, τῇ Πεντηκοστῇ καὶ τῇ Δευτέρᾳ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἐν οἰσδήποτε ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος καὶ ἐὰν τύχωσιν αἱ ἑπτὰ πρῶται, — ὡσαύτως ἐν ταῖς θεομητορικαῖς ἑορταῖς τῆς Γεννήσεως, τῶν Εἰσοδίων, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τῆς Κοιμήσεως —, πρὸς δὲ καὶ ἐν ταῖς ἀποδόσει τῶν θεομητορικῶν καὶ τῶν δεσποτικῶν (πλὴν τῆς ἀποδόσεως τοῦ Θωμᾶ, τῶν Μυροφόρων, τοῦ Παραλύτου, τῆς Σαμαρείτιδος καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ), ἐὰν τύχωσιν αἵτε θεομητορικαὶ καὶ αἱ ἀποδόσεις αὐτῶν τε καὶ τῶν δεσποτικῶν ἐν πάσῃ ἄλλῃ ἡμέρᾳ ἐκτὸς Κυριακῆς, — ἐν αὐταῖς γοῦν ταῖς ἡμέραις οὔτε στιχολογία τῶν ᾠδῶν γίνεται, οὔτε πρὸ τῶν τροπαρίων τῶν κανόνων φάλλονται στίχοι ἐκ τῶν ᾠδῶν. Ἄλλ' οἱ μὲν εἰρμοὶ φάλλονται ἄνευ στίχου, εἰς δὲ τὰ δύο τελευταῖα τροπάρια ἐκάστης ᾠδῆς λέγονται οἱ στίχοι Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν, πλὴν τῆς η' ᾠδῆς, ἐν ἣ ἀντὶ τοῦ Δόξα λέγεται τὸ Εὐλογοῦμεν Πατέρα, Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα τὸν Κύριον, καὶ εἰς τὸ ἐπόμενον τροπάριον τὸ Καὶ νῦν. Ἐν δὲ τοῖς μεταξὺ εἰρμοῦ καὶ τῶν δύο τελευταίων τροπαρίων λοιποῖς πᾶσι τροπαρίοις ἐκάστης ᾠδῆς προτάσσονται οἱ ἐξῆς στίχοι. Εἰς ἀναστάσιμα τροπάρια, ὁ στίχος Δόξα τῇ ἀγίᾳ ἀναστάσει σου Κύριε. Εἰς τὰ τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν, ὁ στίχος Δόξα σοι ὁ Θεὸς ἡμῶν δόξα σοι. Εἰς τὰ τῶν θεομητορικῶν καὶ εἰς τὰ θεοτοκία ἐν γένει, τὸ Ὑπεραγία Θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς. Εἰς τὰ τῆς Ὑψώσεως Σταυρὲ τοῦ Χριστοῦ σῶσον ἡμᾶς τῇ δυνάμει σου. Ἐὰν δὲ συντύχη καὶ ἀγίου μνήμη, λέγεται εἰς τὰ τροπάρια αὐτοῦ ὁ στίχος Ἁγίε τοῦ Θεοῦ, ἢ Ἀπόστολε τοῦ Χριστοῦ, ἢ Ὅσιε, ἢ Ἀρχάγγελε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν.

ς) Ἐὰν αἱ ἀποδόσεις τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν, ἢ αὐταὶ αὐταὶ αἱ θεομητορικαὶ ἑορταὶ τύχωσιν ἐν Κυριακῇ, ἐν ἐκάστῃ ᾧδῃ λέγονται οἱ β' στίχοι ἐξ ἐκάστης ᾠδῆς τοῦ Ψαλτηρίου ὡς ἐν περιπτώσει β' διετάχθησαν. Ἄλλ' ἐν αἷς ἑορταῖς ὑπάρχουσι μεγαλυνάρια ἐν τῇ θ' ᾠδῇ, καταλιμπάνονται μόνον οἱ τῆς θ' ᾠδῆς στίχοι, καὶ ἀντ' αὐτῶν προτάσσεται ἐν τῇ ἀναστασίμῳ ἐνάτῃ ὁ στίχος Δόξα τῇ ἀγίᾳ ἀναστάσει σου

Κύριε, πρὸ δ' ἐκάστου τροπαρίου τῆς θ' ᾠδῆς τῆς ἑορτῆς προτάσσονται τὰ μεγαλυνάρια αὐτῆς. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ γίνεται καὶ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν τῇ λ' Ἰανουαρίου, ἐν οἱαδήποτε ἡμέρᾳ καὶ ἐὰν τύχη, καθότι ἐν τῇ θ' ᾠδῇ κεῖνται μεγαλυνάρια.

ζ) Πάντα τὰ περὶ στιχολογίας τῶν ᾠδῶν λεχθέντα δύνανται νὰ συγ-κεφαλαιωθῶσιν ἐν τοῖς ἐπομένοις:

Τρεῖς κυρίως τρόποι στιχολογίας τῶν ᾠδῶν ὑπάρχουσι. Εἰς μὲν ὅταν λέγωμεν πάντας τοὺς στίχους τῆς ᾠδῆς, ὅτε καὶ λέγομεν ὅτι στιχο-λογεῖται *Τῷ Κυρίῳ ᾄσωμεν*. Ἐτερος δὲ ὅταν λέγωμεν μόνον στίχους τι-νάς ἐξ ἐκάστης ᾠδῆς κατὰ τὴν ποσότητα τῶν τροπαρίων, ὅτε καὶ λέγομεν ὅτι *Τῷ Κυρίῳ ᾄσωμεν οὐ στιχολογεῖται*. Καὶ τρίτος ὅταν οὐδένα στίχον ἐκ τῶν ᾠδῶν λέγωμεν, ἀλλὰ προτάσσομεν ἰδίους στίχους πρὸ τῶν τρο-παρίων τῶν κανόνων.

Ἐν τε τῷ πρώτῳ καὶ τῷ δευτέρῳ τρόπῳ, ἐν ἐκάστῃ ᾠδῇ μετὰ τοῦ πρώτου λεγομένου στίχου αὐτῆς συνάπτεται προτασσομένη αὐτοῦ καὶ ἡ ἐπικεφαλὴς τῆς ᾠδῆς. Προσέτι δὲ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τρόποις λογίζονται ὡς στίχοι ἀριθμούμενοι μετ' αὐτῶν καὶ οἱ δύο τελευταῖοι λεγόμενοι, ἥτοι τὸ *Δόξα* καὶ τὸ *Καὶ νῦν*.

Καὶ ὅταν μὲν στιχολογῇται *Τῷ Κυρίῳ ᾄσωμεν*, φάλλονται πάντες οἱ στίχοι ἐκάστης ᾠδῆς, μεθ' ἑκάστων δὲ ἐκ τῶν τελευταίων ἰδ' στίχων αὐτῆς φάλλονται καὶ ὁ εἰρμὸς καὶ τὰ τροπάρια τῆς ὁμωνύμου ᾠδῆς τῶν κανόνων.

Ὅτε δὲ οὐ στιχολογεῖται *Τῷ Κυρίῳ ᾄσωμεν*, ἐν ἐκάστῃ ᾠδῇ φάλλε-ται ὁ εἰρμὸς καὶ τὸ ἐπόμενον τροπάριον ἄνευ στίχου, τὰ δὲ ὑπόλοιπα τροπάρια μετὰ ἀναλόγων στίχων ἐκ τῆς ᾠδῆς, οἵτινές εἰσιν οἱ ἑξῆς: Ἐὰν μὲν ἡ ᾠδὴ γίνηται εἰς ἰδ', στίχοι λέγονται οἱ δ' πρῶτοι καὶ οἱ η' τε-λευταῖοι· ἐὰν ἡ ᾠδὴ γίνηται εἰς ἰβ', λέγονται οἱ β' πρῶτοι καὶ οἱ η' τε-λευταῖοι· ἐὰν ἡ ᾠδὴ γίνηται εἰς ἰ', λέγονται μόνον οἱ η' τελευταῖοι· ἐὰν ἡ ᾠδὴ γίνηται εἰς η', λέγονται μόνον οἱ ζ' τελευταῖοι· καὶ τέλος ἐὰν ἡ ᾠδὴ γίνηται εἰς ζ', λέγονται μόνον οἱ δ' τελευταῖοι στίχοι ἐκάστης ᾠδῆς.

Σημειωτέον προσέτι ὅτι οἱ εἰς τὸ τέλος τῆς η' ᾠδῆς στίχοι *Εὐλο-γοῦμεν Πατέρα, Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὸν Κύριον, καὶ ὁ Αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν καὶ προσκυνοῦμεν τὸν Κύριον*, οὐ συγκαταριθμοῦνται εἰς τοὺς ἄνω εἰρημένους στίχους, καθότι ὁ μὲν πρῶτος αὐτῶν λέγεται ἀείποτε ἐν τῇ η' ᾠδῇ ἀντὶ τοῦ *Δόξα*, ὁ δὲ δεύτερος προτάσσεται πάντοτε πρὸ τῆς καταβασίας τῆς η' ᾠδῆς ἢ τοῦ ἀντὶ καταβασίας φαλλομένου εἰρμοῦ αὐτῆς.

Ἐν τῇ ε' ᾠδῇ οἱ στίχοι Διὰ τὸν φόβον σου καὶ Οὐ πεσούμεθα λέγονται πάντοτε συνηνωμένοι καὶ ἀποτελοῦσιν ἓνα στίχον· ὡσαύτως ἐν τῇ αὐτῇ ᾠδῇ, οἱ ἕτεροι δύο Ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ καὶ Ἡ γὰρ δρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἀποτελοῦσιν ἓνα στίχον· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῇ θ' ᾠδῇ ἓνα στίχον ἀποτελοῦσιν οἱ δύο Καθὼς ἐλάλησε καὶ Σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν. Τούναντίον ἐν τῇ ζ' ᾠδῇ ὁ στίχος Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ διαιρεῖται εἰς δύο καὶ ἀποτελεῖ δύο στίχους λεγομένους κεχωρισμένους, καὶ ὁ μὲν εἰς ἐστίν Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὴν ψυχὴν μου τοῦ Κυρίου ἐμνήσθην, ὁ δὲ ἕτερος Καὶ ἔλθοι πρὸς σέ ἡ προσευχή μου πρὸς ναὸν τὸν ἅγιόν σου.

η) Οἱ ἐν τοῖς ἀποδείπνοις, ἢ ἐν ἄλλαις περιστάσεσιν, ἐκτὸς τοῦ ὄρθρου, φαλλόμενοι κανόνες, λέγονται ἄνευ στιχολογίας τῶν ᾠδῶν, εἰ μὴ μόνον μετὰ τῶν στίχων οἵτινες ἀνεγράφησαν ἐν τῇ ε' περιπτώσει, καὶ ἐν κεφαλ. Γ' § 4. Πάντοτε δὲ εἰς τὰ δύο τελευταῖα τροπάρια λέγομεν ἐν ἐκάστη ᾠδῇ τοὺς στίχους Δόξα καὶ τὸ Καὶ νῦν. Ἐν δὲ τῇ η' ᾠδῇ ἡ τὸ Δόξα ἡ τὸ ἀντ' αὐτοῦ σύνηθες Εὐλογοῦμεν Πατέρα, Υἱόν, κατὰ βούλησιν.

θ) Ἡ α', γ', ε', ζ' καὶ θ' ᾠδὴ ἄρχεται ἐκ δεξιῶν, ἡ δὲ β', δ', ζ' καὶ η' ἐξ ἀριστερῶν.

17. Κανόνες

Κανόνες φάλλονται ἐν τῷ ὄρθρῳ, ἐν τοῖς ἀποδείπνοις, ἐν τῷ μεσονυχτικῷ τῆς Κυριακῆς καὶ εἰς διαφόρους περιστάσεις.

Ἐκαστος κανὼν ἀποτελεῖται ἐξ ὀκτῶ ᾠδῶν, ἥτοι τῆς πρώτης, τῆς τρίτης, τῆς τετάρτης, τῆς πέμπτης, τῆς ἕκτης, τῆς ἑβδόμης, τῆς ὀγδόης καὶ τῆς ἐνάτης ᾠδῆς· ἡ δὲ δευτέρα λείπει, καὶ μόνον εἰς τοὺς κανόνας τοῦ πρὸ τῆς Ἀπόκρεω Σαββάτου τῶν Ψυχῶν, τοῦ Σαββάτου τῶν Ὁσίων Πατέρων καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Κανόνι ὑπάρχει β' ᾠδή.

Ἐν τῇ Μεγάλῃ ὁμῶς Τεσσαρακοστῇ καθ' ἐκάστην, πλὴν Σαββάτου καὶ Κυριακῆς, δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Τριώδιῳ κανόνες ὁλόκληροι, ἀλλὰ μόνον τρεῖς ᾠδαὶ ἐξ αὐτοῦ, διὸ καὶ τριώδια ἐκλήθησαν (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῆς βίβλου). Καὶ καθ' ἐκάστην μὲν Δευτέραν ὑπάρχει ἡ α', ἡ καὶ θ' ᾠδή, ἐκάστην Τρίτην ἡ β', ἡ καὶ θ', ἐκάστην Τετάρτην ἡ γ', ἡ καὶ θ', ἐκάστην Πέμπτην ἡ δ', ἡ καὶ θ', καὶ ἐκάστην Παρασκευὴν ἡ ε', ἡ καὶ θ'. Ἐν ἐκάστῳ δὲ Σαββάτῳ (πλὴν τοῦ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου) ὑπάρχουσι τέσσαρες ᾠδαί, διὸ καὶ τετράδια καλοῦνται, ἥτοι ἡ ζ', ζ', ἡ καὶ θ' ᾠδή. Ὡσαύτως τριώδια φάλλονται ἐν τοῖς ὄρθροις τῆς Μεγάλης Δευτέρας, Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς· ἐν δὲ τῇ Μεγάλῃ Τρίτῃ λέγεται μόνον

διώδιον, ἤτοι ἡ η' καὶ ἡ θ' ὥδη. Τριώδια ὡσαύτως λέγονται ἐν τοῖς ἀποδείπνοις τῶν προεορτίων τῶν Χριστουγέννων, τῶν Φώτων, τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, καὶ ἐν τῷ ὁρθρῷ τῆς παραμονῆς τῆς Μεταμορφώσεως.

Ἐκάστη ὥδη ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ εἰρμοῦ καὶ τῶν τροπαρίων. Καὶ εἰς μὲν τοὺς κανόνας τῶν ἀγίων τὸ τελευταῖον τροπάριον ἐκάστης ὥδης ἐστὶ θεοτοκίον, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τοὺς δεσποτικούς καὶ θεομητορικούς κανόνας, εἰς οὓς δὲν ὑπάρχουσι θεοτοκία.

Ὅταν ἀναγινώσκηται ἡ φάλληται εἰς κανὼν μόνον, φάλλεται πρῶτον ὁ εἶρμος ἐν ἐκάστη ὥδῃ. Ὅταν δὲ φάλλωνται δύο ἢ καὶ περισσότεροι κανόνες, τότε φάλλεται ὁ εἶρμος μόνον τοῦ πρώτου κανόνος, εἴτα τὰ τροπάρια αὐτοῦ, μεθ' ὃ ἡ ὁμώνυμος ὥδη τοῦ δευτέρου κανόνος καὶ τοῦ τρίτου, ἀλλ' ἄνευ εἰρμῶν. Οὕτω δὲ φάλλονται καὶ αἱ λοιπαὶ ὥδαι κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν αὐτῶν σειρὰν. Μόνον κατ' ἐξαιρέσιν ἐν ταῖς ἐορταῖς τῶν Χριστουγέννων, Θεοφανείων, Πεντηκοστῆς, ἐν τῇ Κοιμήσει, ἐν τῇ θ' ὥδῃ τῆς Ὑψώσεως, καὶ ὁσάκις συμπίπτωσιν δύο ἐορταὶ ἐκ τῶν μεγάλων ὁμοῦ (ὡς Εὐαγγελισμός καὶ Βαῖων), ἡ συμπίπτῃ θεομητορικῇ ἐορτῇ ἡ ἀπόδοσις αὐτῆς ἡ δεσποτικῇ ἐν Κυριακῇ, τότε φάλλεται ἐκάστη ὥδη μετὰ τῶν εἰρμῶν καὶ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ κανόνι, ἔστιν δ' ὅτε καὶ ἐν τῷ τρίτῳ.

Ταῦτα δὲ γίνονται ἐν τῷ ὁρθρῷ, εἰς δὲ τὰς ἄλλας περιστάσεις πάσας, ὁσάκις φάλληται κανὼν, φάλλεται ἄνευ τῶν εἰρμῶν. Μόνον κατ' ἐξαιρέσιν μετὰ τῶν εἰρμῶν φάλλονται τὰ τριώδια καὶ οἱ κανόνας τῶν ἀποδείπνων τῶν προεορτίων τῆς Χριστουγεννησεως, τῶν Θεοφανείων, οἱ κανόνες τῶν ἀποδείπνων τῆς Καθαρᾶς Ἑβδομάδος καὶ τὰ τριώδια τῶν ἀποδείπνων τῆς Μεγάλης Δευτέρας καὶ Μεγάλης Τρίτης.

Ὅσάκις τὰ τροπάρια τῆς ὥδης παρίσταται ἀνάγκη ἵνα γίνωσι περισσότερα ἢ ὅσα εἰσὶ, διπλασιάζομεν ἢ τριπλασιάζομεν ἢ πενταπλασιάζομεν ἢ καὶ ἑξαπλασιάζομεν ἕκαστον αὐτῶν. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ὁ εἶρμος ἐν ἐκάστη ὥδῃ οὐδέποτε λέγεται περισσότερον, ἢ ἅπαξ, ἢ δις· τὰ δὲ ἐπισφραγιστικά θεοτοκία τῆς ὥδης μόνον ἅπαξ. Τὰ λοιπὰ τροπάρια δύνανται κατὰ τὴν ἀνάγκην λεχθῆναι ἐκ δευτέρου, ἢ ἐκ τρίτου, ἢ τετράκις, ἢ πεντάκις, ἢ καὶ ἑξάκις ἕκαστον.

Ὅταν φάλληται μόνον εἰς κανὼν λέγονται πᾶσαι αἱ ὥδαι αὐτοῦ κατὰ σειρὰν· ὅταν ὅμως πρόκειται ἵνα ψαλῶσι πλείονες κανόνες τοῦ ἐνός, τότε φάλλεται ἡ α' ὥδη τοῦ πρώτου κανόνος, εἴτα ἡ α' ὥδη τοῦ δευτέρου κανόνος, ἡ αὐτὴ ὥδη τοῦ τρίτου κτλ. Ὡσαύτως καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς

ὡδαῖς, λεγομέναις κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν αὐτῶν σειρὰν.

Ἐν ἐκάστῃ ᾧδῃ τῶν κανόνων τοῦ ὄρθρου, τὰ τροπάρια τῶν κανόνων μετὰ τοῦ εἰρμοῦ ὀφείλουσι γίνεσθαι ιδ', ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τῶν μεθεόρτων, ὅτε γίνονται ὡς ἐν ταῖς περὶ αὐτῶν διατάξεσι διαλαμβάνεται.

Εἰς τοὺς κανόνας τοὺς εἰς οἵανδ' ἴσως ἄλλην περίστασιν φαλλομένους οὐκ ἔστιν ὠρισμένη ἡ ποσότης τῶν τροπαρίων ἐκάστης ᾧδης. Μόνον ἀνάγκη ἔστιν, ἵνα ἐν ἐκάστῃ ᾧδῃ ὥσιν ἄρτια τὰ τροπάρια, διὸ καὶ ἐὰν ὦσι γ' δευτεροῦμεν τὸ πρῶτον ἵνα γίνωσι τέσσαρα, ἐὰν ὦσι ε' δευτεροῦμεν τὸ πρῶτον ἵνα γίνωσιν ἕξ, καὶ οὕτω καθεξῆς· ἐὰν δὲ ὦσιν ἄρτια, οὐδὲν διπλασιάζομεν.

Εἰς τὰς μνήμας τῶν ἑορταζομένων ἁγίων, ἐν αἷς οὐ φάλλεται Παρακλητικὴ, ὅταν τύχωσιν ἐκτὸς Κυριακῆς, προεορτίων, μεθεόρτων καὶ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἐν τῷ ὄρθρῳ φάλλεται ὁ κανὼν τῆς Θεοτόκου. Πολλοῖς συνεχόμενος πειρασμοῖς (ἦτοι ὁ τῆς μικρᾶς παρακλήσεως) μετὰ τῶν εἰρμῶν εἰς ς' καὶ ὁ τοῦ ἁγίου εἰς η'. Μόνον ἐν ταῖς μνήμας τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου (Σεπτεμβρίου κς'), ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἁγίου Νικολάου, Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ ἁγίου Παντελεήμονος, ὑπάρχει δι' ἐκάστην αὐτῶν ἴδιος κανὼν τῆς Θεοτόκου, ὡς ἀναγράφεται ἐν τοῖς Μηναίοις. Ἐν δὲ ταῖς μνήμας τοῦ Γενεθλίου τοῦ Προδρόμου, καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων τῶν τε κορυφαίων καὶ τῶν δώδεκα (χθ' καὶ λ' Ἰουνίου), ἐν τῷ ὄρθρῳ κανὼν τῆς Θεοτόκου οὐ φάλλεται (ἐκτὸς ἐὰν τύχωσιν ἐν Κυριακῇ), ἀλλὰ λέγεται ὁ πρῶτος κανὼν τοῦ ἁγίου μετὰ τῶν εἰρμῶν εἰς η' καὶ ὁ δεῦτερος ἄνευ τῶν εἰρμῶν εἰς ς'.

18. Καταβασαί

Ἐν πάσαις ταῖς Κυριακαῖς ἀνεξαιρέτως, ἐν ταῖς δεσποτικαῖς καὶ θεομητορικαῖς ἑορταῖς καὶ ταῖς ἀποδόσεσιν αὐτῶν καὶ ἐν αἷς μνήμας ἁγίων οὐ φάλλεται κανὼν Παρακλητικῆς ὡς ἐχόντων πλήρη ἀκολουθίαν, ἦτοι εἰς η' ἑορταζομένων, προσέτι εἰς τὰ δύο Σάββατα τῶν Ψυχῶν, εἰς τὸ Σάββατον τῶν Ὁσίων Πατέρων, καὶ μεθ' ἐκάστην ᾧδὴν τοῦ Τριωδίου ἐν τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, φάλλονται καταβασαί.

Καταβασαί εἰσιν εἰρμοὶ τῶν κανόνων. Ψάλλονται δὲ οὕτω: Ἀφοῦ φαλῇ ἐκάστη ᾧδὴ ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ ὄρθρου φάλλεται εἰς τὸ τέλος αὐτῆς καὶ ἡ καταβασία αὐτῆς. Καὶ ἄλλοτε μὲν ἔστιν ἀνὰ μία καταβασία δι' ἐκάστην ᾧδὴν, ὅτε αἱ καταβασαί λέγονται ἀπλαῖ ἢ μοναί. Ἄλλοτε δ'

εἰσὶν ἀνὰ δύο καταβασίαι ὠρισμέναι δι' ἐκάστην ᾠδὴν, ὅτε καὶ διπλαῖ λέγονται. Καὶ ὅτε μὲν αἱ καταβασίαι εἰσὶ μοναί, μεθ' ἐκάστην ᾠδὴν φάλλει τὴν καταβασίαν ὁ ἐναρξάμενος τῆς ᾠδῆς χορός. "Ὅτε δ' εἰσὶ διπλαῖ αἱ καταβασίαι, τότε μεθ' ἐκάστην ᾠδὴν φάλλει τὴν πρώτην καταβασίαν ὁ ἐναρξάμενος τῆς ᾠδῆς χορός, τὴν δὲ δευτέραν ὁ ἕτερος.

Πρὸ τῆς καταβασίας τῆς ἡ' ᾠδῆς αἰέποτε λέγεται ὁ τελευταῖος στίχος τῆς ἡ' ᾠδῆς ἐκ τῆς στιχολογίας τῶν ᾠδῶν, ἥτοι τὸ *Αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν καὶ προσκυνοῦμεν τὸν Κύριον*. Ἐὰν δὲ ὡς διπλαῖ αἱ καταβασίαι, λέγεται ὁ στίχος οὗτος μόνον πρὸ τῆς πρώτης καταβασίας τῆς ἡ' ᾠδῆς· ἡ δὲ δευτέρα φάλλεται ἄνευ στίχου. Πασῶν τῶν λοιπῶν ᾠδῶν αἱ καταβασίαι, εἴτε μοναί εἰσι, εἴτε διπλαῖ, λέγονται ἄνευ οὐδενὸς στίχου.

Ὅσακις λοιπὸν ἡ ἡμέρα ἔχη καταβασίας, εἰσὶν αὗται αἱ ἐπόμεναι:

α) Ἀπὸ τῆς κδ' Αὐγουστοῦ μέχρι τῆς κα' Σεπτεμβρίου, αἱ καταβασίαι *Σταυρὸν χαράξας* μοναὶ καὶ μόνη ἡ τῆς θ' ᾠδῆς διπλῆ.

β) Ἀπὸ τῆς κβ' Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς ζ' Νοεμβρίου μοναί, αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου.

γ) Ἀπὸ τῆς η' Νοεμβρίου μέχρι τῆς κ' τοῦ αὐτοῦ αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου, ἀλλ' ἐν τῇ α', γ', ε' καὶ θ' ᾠδῇ προστίθενται τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Εἰσόδου, ὡς ἀναγράφονται ἐν τοῖς Μηναίοις.

δ) Ἀπὸ τῆς κα' Νοεμβρίου μέχρι τῆς κδ' Δεκεμβρίου, αἱ Χριστὸς γεννᾶται, μοναί.

ε) Τῇ κε' καὶ τῇ λα' Δεκεμβρίου, αἱ Χριστὸς γεννᾶται, καὶ Ἐσωσε λαόν, διπλαῖ.

ς) Ἀπὸ τῆς κς' Δεκεμβρίου μέχρι τῆς λ' τοῦ αὐτοῦ, αἱ Ἐσωσε λαόν, μοναί.

ζ) Τῇ α', τῇ ς' καὶ τῇ ιδ' Ἰανουαρίου, αἱ *Βυθοῦ ἀνεχάλυψε πυθμένα, καὶ Στίβει θαλάσσης*, διπλαῖ.

η) Ἀπὸ τῆς β' μέχρι τῆς ε' Ἰανουαρίου, αἱ *Βυθοῦ ἀνεχάλυψε*, μοναί.

θ) Ἀπὸ τῆς ζ' μέχρι τῆς ιγ' Ἰανουαρίου, αἱ *Στίβει θαλάσσης*, μοναί.

ι) Ἀπὸ τῆς ιε' Ἰανουαρίου μέχρι τῆς ἀποδόσεως τῆς Ὑπαπαντῆς, αἱ *Χέρσον ἀβυσσοτόχον*, μοναί.

ια) Μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς Ὑπαπαντῆς μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ Τριωδίου, αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου.

ιβ) Τῇ Κυριακῇ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου καὶ τῇ τῆς Τυρινῆς, εἰ μὲν ἀπεδόθη ἡ ἑορτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς, αἱ *Ὡς ἐν ἡπείρῳ πεζεύσας*, εἰ δὲ μή, αἱ *Χέρσον ἀβυσσοτόχον*.

ιγ) Τῇ Κυριακῇ τοῦ Ἀσώτου, εἰ μὲν ἀπεδόθη ἡ ἑορτὴ τῆς

Ὑπαπαντῆς, αἱ τὴν Μωσέως ᾠδὴν εἰ δὲ μή, αἱ Χέρσον ἀβυσσοτόχον.

ιδ) Τῷ Σαββάτῳ τῶν Ψυχῶν πάντοτε αἱ Ἄσμα ἀναπέμφωμεν λαοί.

ιε) Τῇ Κυριακῇ τῆς Ἀπόκρεω, εἰ μὲν ἀπεδόθη ἡ Ὑπαπαντή, αἱ Βοηθός καὶ σχεπαστής, εἰ δὲ μή, αἱ Χέρσον ἀβυσσοτόχον.

ις) Τῷ Σαββάτῳ τῶν Ὁσίων Πατέρων, εἰ μὲν ἀπεδόθη ἡ τῆς Ὑπαπαντῆς ἑορτῇ, αἱ Ἄσμα ἀναπέμφωμεν λαοί· εἰ δὲ μή, αἱ Χέρσον ἀβυσσοτόχον.

ιζ) Ἐὰν τύχη ἅγιος ἑορταζόμενος ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου μέχρι τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς, ἐκτὸς Κυριακῆς, εἰ μὲν ἀπεδόθη ἡ ἑορτῇ τῆς Ὑπαπαντῆς, φάλλονται αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου· εἰ δὲ μή, αἱ Χέρσον ἀβυσσοτόχον.

ιη) Τῷ Σαββάτῳ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου.

ιθ) Τῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας, αἱ Θαλάσσης τὸ Ἐρυθραῖον πέλαγος.

κ) Τῇ Κυριακῇ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, αἱ Ὁ θειότατος προετύπωσε.

κα) Τῇ Β', Δ' καὶ Ε' Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν, αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου.

κβ) Καθ' ἐκάστην ἐν τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, ἐν αἷς ᾠδαῖς ὑπάρχει τριῶδιον λέγομεν καταβασίαν τὸν εἰρμὸν τοῦ δευτέρου τριωδίου.

κγ) Τῷ Σαββάτῳ τοῦ Ἀκαθίστου, αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου μέχρι τῆς ζ' ᾠδῆς, ἀπ' αὐτῆς δὲ οἱ εἰρμοὶ τοῦ δευτέρου τετραωδίου.

κδ) Ἐὰν ἁγίου μνήμη ἑορταζομένου τύχη ἐν τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, εἰ μὲν ἐστὶ Κυριακή, φάλλονται αἱ ἄνω ῥηθεῖσαι· εἰ δὲ ἐστὶν ἄλλη ἡμέρα πλὴν Κυριακῆς φάλλονται αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου, ἐν αἷς δὲ ᾠδαῖς ἐστὶ τριῶδιον φάλλεται ὡς καταβασία ὁ εἰρμὸς τοῦ δευτέρου τριωδίου. Ἐκτὸς τοῦ Σαββάτου τοῦ ἁγίου Θεοδώρου καὶ τοῦ Ἀκαθίστου, ἐν οἷς ὅταν τύχη καὶ ἁγίου μνήμη φάλλονται αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου, ἐν πάσαις ταῖς ᾠδαῖς, ὡς καταλιμπανομένων τῶν τετραωδίων.

κε) Τῷ Σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου, αἱ Ὑγρὰν διοδεύσας.

κς) Τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων, αἱ Ὤφθησαν αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου.

κζ) Τῇ ἁγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Ἑβδομάδι, οἱ εἰρμοὶ τῶν τριωδίων ἢ τοῦ κανόνος (ὅ,τι ἂν ἔχοι) ἐκάστης ἡμέρας φάλλονται καὶ ὡς καταβασίαι μετὰ τὸ τέλος ἐκάστης ᾠδῆς.

κη) Ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς ἀποδόσεως αὐτοῦ, αἱ Ἀναστάσεως ἡμέρα. Παρεμπιπτόντως ὅμως φάλλονται τῇ Τετάρτῃ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς μέχρι τῆς ἀποδόσεως αὐτῆς (πλὴν τῆς Κυριακῆς τῆς

Σαμαρείτιδος) αἱ Θάλασσαν ἐπηξας. Τῇ δὲ Κυριακῇ, Δευτέρᾳ καὶ Τρίτῃ τοῦ Τυφλοῦ, αἱ Τῷ Σωτῆρι Θεῷ.

κθ) Ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, φάλλονται οἱ εἰρμοὶ τοῦ κανόνος αὐτῆς, ἥτοι αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου. Κατὰ τὰς διαφόρους ὁμως περιπτώσεις τῆς ἑορτῆς ἐναλλάσσονται καὶ αἱ καταβασαί ὡς διεξοδικῶς ἐν ταῖς περὶ αὐτῆς διατάξεσι διαλαμβάνεται.

λ) Ἀπὸ τῆς Πέμπτης τῆς Ἀναλήψεως μέχρι τῆς ἀποδόσεως τῆς Πεντηκοστῆς, αἱ Θεῖω καλυφθεῖς, μοναί.

λα) Τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς αἱ Πόντω ἐκάλυψε, καὶ Θεῖω καλυφθεῖς, διπλαῖ.

λβ) Τῷ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς Σαββάτῳ τῶν Ψυχῶν παρεμπιπτόντως φάλλονται αἱ Ὡς ἐν ἡπείρῳ πεζεύσας.

λγ) Ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τῶν ἀγίων Πάντων μέχρι τῆς κς' Ἰουλίου, αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου.

λδ) Ἀπὸ τῆς κς' Ἰουλίου μέχρι τῆς ε' Αὐγούστου, αἱ Χοροὶ Ἰσραήλ. Τῇ α' ὁμως Αὐγούστου παρεμπιπτόντως, αἱ Σταυρὸν χαράξας.

λε) Ἀπὸ τῆς ς' μέχρι τῆς ιγ' Αὐγούστου, αἱ Σταυρὸν χαράξας.

λς) Τῇ ιδ' Αὐγούστου (εἰ ἔστι Κυριακὴ) αἱ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου, μετὰ τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς Κοιμήσεως ἐν τῇ α', γ', ε' καὶ θ' ὥδῃ.

λζ) Τῇ ιε' καὶ ιγ' Αὐγούστου, αἱ Πεποικιλμένη τῇ θεῖᾳ δόξῃ, καὶ Ἀνοίξω τὸ στόμα μου μετὰ τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς Κοιμήσεως, διπλαῖ.

λη) Ἀπὸ τῆς ις' μέχρι τῆς κβ' Αὐγούστου, αἱ Πεποικιλμένη τῇ θεῖᾳ δόξῃ, μοναί.

19. Οἱ ἀντὶ καταβασιῶν εἰρμοὶ

Ἐν αἷς ἡμέραις οὐ φάλλονται καταβασαί, φάλλονται ἀντ' αὐτῶν τεσσάρων ὥδων εἰρμοὶ οὕτω: Μετὰ τὸ τέλος τῆς γ' ὥδῃς φάλλεται ὁ εἰρμὸς τῆς γ' ὥδῃς τοῦ τελευταίου κανόνος τῆς ἡμέρας. Εἶτα μετὰ τὸ τέλος τῆς ς' ὥδῃς φάλλεται πάλιν ὁ εἰρμὸς τοῦ τελευταίου τῆς ἡμέρας κανόνος. Ὡσαύτως καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς η' ὥδῃς, καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς θ'. Καὶ ἐν τοῖς εἰρμοῖς δὲ τῆς η' ὥδῃς, προτάσσεται ὁ στίχος Αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν καὶ προσκυνοῦμεν τὸν Κύριον, ὡς ἐλέχθη καὶ διὰ τὰς καταβασαίς.

Ἐν τῇ ἑβδομάδι τῆς Τυρινῆς καὶ τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, ἐν μὲν τῇ η' καὶ θ' ὥδῃ, φάλλονται πάντοτε οἱ εἰρμοὶ τοῦ δευτέρου τριωδίου τῆς

ἡμέρας. Τῇ δὲ Δευτέρᾳ, Τρίτῃ, Πέμπτῃ καὶ Παρασκευῇ φάλλονται οἱ τοῦ κανόνος τοῦ Μηναίου εἰρμοὶ τῆς γ' καὶ ζ' ᾠδῆς. Τῇ Τετάρτῃ, ὁ εἰρμός τῆς γ' φάλλεται ὁ τοῦ δευτέρου τριωδίου, ὁ δὲ τῆς ζ' ᾠδῆς ὁ τοῦ Μηναίου. Τῷ δὲ Σαββάτῳ, μετὰ μὲν τὴν γ' ᾠδὴν φάλλεται ὁ εἰρμός τοῦ κανόνος τοῦ Μηναίου, μετὰ δὲ τὴν ζ' ὁ εἰρμός τοῦ δευτέρου τετραωδίου. Ἐννοεῖται δὲ οἰκοθεν ὅτι ἐν αἷς ἡμέραις ὑπάρχουσιν ᾠδαὶ ἕτεραι τοῦ Τριωδίου, πλὴν τῆς γ', ζ', η' καὶ θ' ᾠδῆς, φάλλεται μεθ' ἑκάστην αὐτῶν ὡς καταβασία ὁ εἰρμός τοῦ δευτέρου τριωδίου, ὡς ἐν τῷ περὶ καταβασίων μέρει ἐλέχθη.

Μετὰ τὴν καταβασίαν τῆς θ' ᾠδῆς, γίνεται εὐθὺς ἡ ὠρισμένη αἵτησις καὶ ἡ ἐκφώνησις. Ὅσακις ὁμῶς καταβασίαι οὐ φάλλωνται, ἀλλὰ μόνον οἱ εἰρμοὶ τῆς γ', ζ', η' καὶ θ' ᾠδῆς, τότε μετὰ τὸν εἰρμόν τῆς θ' ᾠδῆς φάλλεται ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ εἰς τὸν αὐτὸν ἦχον τὸ Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόκον, μεθ' ὃ γίνεται ἡ τῆς θ' ᾠδῆς αἵτησις.

20. Συναξάριον

Καθ' ἑκάστην μετὰ τὴν ζ' ᾠδὴν ἀναγνωσθέντος τοῦ κονταχίου καὶ τοῦ οἴκου, τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν, ἀναγινώσκεται εὐθὺς μετ' αὐτὰ τὸ συναξάριον τῆς ἡμέρας, ὡς κεῖται ἐν τοῖς Μηναίοις. Κατὰ δὲ τὰς Κυριακάς καὶ λοιπὰς ἑορτὰς τοῦ Τριωδίου καὶ Πεντηχοσταρίου, ὡς καὶ ἐν ταῖς Κυριακαῖς τῶν ἀγίων Πατέρων, τῶν Προπατόρων, καὶ τῇ πρὸ καὶ μετὰ τὴν Χριστοῦ Γέννησιν Κυριακῇ, ἀναγινώσκεται πρῶτον τὸ συναξάριον τοῦ ἀγίου τῆς ἡμέρας ἐκ τοῦ Μηναίου, μεθ' ὃ τὸ τῆς Κυριακῆς ἢ ἐτέρας ἑορτῆς συναξάριον. Τότε ὁμῶς οὐ λέγεται τὸ τέλος τοῦ συναξαρίου τῶν ἀγίων τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ τὸ τέλος τοῦ συναξαρίου τῆς Κυριακῆς ἢ τῆς ἐτέρας ἑορτῆς τοῦ Τριωδίου ἢ Πεντηχοσταρίου.

21. Στιχολογία τῆς τιμιωτέρας

Μετὰ τὴν καταβασίαν, ἢ τὸν ἀντ' αὐτῆς εἰρμόν, τῆς η' ᾠδῆς, ἐκφωνοῦντος τοῦ διακόνου ἢ τοῦ ἱερέως *Τὴν Θεοτόκον καὶ μητέρα τοῦ φωτός* κτλ., στιχολογεῖται ἡ τιμιωτέρα. Ἦτοι φάλλουσιν οἱ χοροὶ τὸ τροπάριον *Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβὶμ* κτλ. ἐξάκις, ἐναλλάξ, ἀρχομένου τοῦ δεξιοῦ χοροῦ. Πρὸ ἐκάστου δὲ τροπαρίου προτάσσεται καὶ ἀνὰ εἰς ἐκ τῶν ἑξ στίχων τῆς ᾠδῆς τῆς Θεοτόκου *Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου*

τὸν Κύριον κτλ. Ψάλλεται δὲ ἡ τιμιωτέρα εἰς τὸν ἤχον τῆς θ' ᾠδῆς τοῦ πρώτου κανόνος τῆς ἡμέρας. Καὶ μετὰ τὴν στιχολογίαν τῆς τιμιωτέρας εὐθύς, ἀρχομένου τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, φάλλεται ἡ θ' ᾠδὴ τῶν κανόνων τῆς ἡμέρας, μεθ' ἣν ὁ εἰρμός ἢ ἡ καταβασία, ὡς ἐλέχθη.

Ἐν αἷς ἡμέραις οὐ στιχολογεῖται ἡ τιμιωτέρα, εὐθύς μετὰ τὴν ἐκφώνησιν *Τὴν Θεοτόκον καὶ μητέρα τοῦ φωτός*, φάλλεται ἡ θ' ᾠδὴ τῶν κανόνων τῆς ἡμέρας, μεθ' ὃ ἡ καταβασία τῆς θ' καὶ ἡ αἵτησις. Ἡ δὲ τιμιωτέρα καταλιμπάνεται.

Οὐ στιχολογεῖται δὲ ἡ τιμιωτέρα ἐν ταῖς ἐφεξῆς ἡμέραις.

Ἐν τῇ Γεννήσει τῆς Θεοτόκου καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ Ὑψώσει τοῦ Σταυροῦ καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ Εἰσόδῳ τῆς Θεοτόκου καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ Γεννήσει τοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ κς' Δεκεμβρίου καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ Περιτομῇ, ἐν τοῖς Θεοφανείοις καὶ τῇ ζ' Ἰανουαρίου καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῶν, ἐν τῇ Ὑπαπαντῇ καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῷ Εὐαγγελισμῷ, ἀπὸ τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ, ἐν ταῖς Κυριακαῖς τῆς Πεντηκοστῆς, ἐκτὸς τῆς Κυριακῆς τῶν Πατέρων, ἐν τῇ Μεσοπεντηκοστῇ καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ ἀποδόσει τοῦ Πάσχα, ἐν τῇ Ἀναλήφει καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ Πεντηκοστῇ καὶ τῇ Δευτέρᾳ τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ Μεταμορφώσει καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς, ἐν τῇ Κοιμήσει τῆς Θεοτόκου καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει αὐτῆς.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐκ τῶν σημειωθείσων ἡμερῶν, ἐν ταῖς θεομητορικαῖς ἑορταῖς τῆς Γεννήσεως, τῆς Εἰσόδου, τῆς Ὑπαπαντῆς, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς Κοιμήσεως, ὡσαύτως ἐν ταῖς ἀποδόσεσιν αὐτῶν, καὶ ἐν ταῖς ἀποδόσεσι τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ, τῶν Χριστουγέννων, τῶν Θεοφανείων καὶ τῆς Μεταμορφώσεως, ἡ τιμιωτέρα στιχολογεῖται, ὅταν αὗται τύχωσιν ἐν Κυριακῇ, ὅταν δὲ τύχωσιν ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος ἐκτὸς Κυριακῆς, οὐ στιχολογεῖται.

25. Δοξολογία

Δοξολογίαι εἰσὶν ἡ μεγάλη καὶ ἡ μικρά. Καὶ ἡ μὲν μεγάλη φάλλεται, ἡ δὲ μικρὰ λέγεται χῦμα ὑπὸ τοῦ προεστῶτος.

Ἐν πάσαις ταῖς Κυριακαῖς, ταῖς δεσποτικαῖς καὶ θεομητορικαῖς ἑορταῖς καὶ ταῖς ἀποδόσεσιν αὐτῶν, καὶ ἐν ταῖς μνήμαις τῶν ἑορταζομένων ἁγίων, φάλλεται ἡ μεγάλη δοξολογία, εἰς τὸν ἦχον τοῦ δοξαστικοῦ τῶν αἰνῶν. Ἀρχεται δὲ αὐτῆς ὁ δεξιὸς χορὸς, λέγων οὕτω: Δόξα σοι τῷ δείξαντι τὸ φῶς. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ κτλ. Ὁ ἀριστερὸς χορὸς τὸν ἕτερον στίχον, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τέλους φάλλονται πάντες οἱ στίχοι ἐναλλάξ ὑπὸ τῶν χορῶν. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ὁ στίχος Εὐλόγητός εἰ Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου φάλλεται ἐκ τρίτου. Ὁ δὲ δεξιὸς χορὸς, ἀφοῦ φάλη τὸν τελευταῖον στίχον Παράτεινον τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώσκουσί σε, ἐπισυνάπτει εὐθὺς μετ' αὐτόν, εἰς τὸν αὐτὸν ἦχον, τὸ Ἅγιος ὁ Θεός κτλ. Ὁ ἀριστερὸς χορὸς φάλλει πάλιν τὸ Ἅγιος ὁ Θεός κτλ. ὅλον, καὶ ὁ δεξιὸς αὖθις τὸ αὐτό. Εἶτα ὁ ἀριστερὸς Δόξα, ὁ δεξιὸς Καὶ νῦν, καὶ ὁ ἀριστερὸς Ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς. Μεθ' ὃ εὐθὺς φάλλεται τὸ ἁσματικὸν οὕτω: Ὁ δεξιὸς χορὸς γεγωνυτέρῃ τῇ φωνῇ καὶ εἰς βραδυτέραν ἀγωγὴν φάλλει τὸ Ἅγιος ὁ Θεός, ὁ ἀριστερὸς κατὰ τὸν

αὐτὸν τρόπον τὸ Ἅγιος Ἰσχυρός, καὶ αὖθις ὁ δεξιὸς τὸ ἐπίλοιπον ὄλον, ἦτοι τὸ Ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς.

Μετὰ δὲ τὸ ἁσματικόν, φάλλονται τὰ ἀπολυτίκια, ὡς ὀρίζονται ἀρχόμενα ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ.

Ἐν αἷς ἡμέραις οὐκ ἔστι μεγάλη δοξολογία, ἀντ' αὐτῆς λέγεται ἡ μικρὰ χῦμα, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Σοὶ δόξα πρέπει. Καὶ ἐν αἷς μὲν ἡμέραις εἴτε φάλλονται, εἴτε ἀναγινώσκονται αἶνοι, ἡ μικρὰ δοξολογία λέγεται μετὰ τὸ δοξαστικὸν αὐτῶν· ἐν αἷς δ' ἡμέραις οὐ λέγονται ὅλως αἶνοι, ἡ μικρὰ δοξολογία λέγεται εὐθύς μετὰ τὰ φωταγωγικά.

Μόνον κατ' ἐξαιρέσιν καθ' ὅλην τὴν Διακαινήσιμον Ἑβδομάδα δοξολογία οὐ λέγεται, οὔτε μεγάλη οὔτε μικρά.

26. Ἀπόστιχα τῶν αἰνῶν

Ἐν οἷς ὄρθροις λέγεται μικρὰ δοξολογία, φάλλονται καὶ τὰ ἀπόστιχα τῶν αἰνῶν, μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς κεφαλοκλισίας τοῦ ὄρθρου.

Ὅ,τι ἐλέχθη διὰ τὰ ἀπόστιχα τοῦ ἐσπερινοῦ, τοῦτο ῥητέον καὶ διὰ τὰ ἀπόστιχα τῶν αἰνῶν. Ἦτοι καὶ ἐξ αὐτῶν τὸ μὲν πρῶτον φάλλεται ἄνευ στίχου, πρὸ ἐκάστου δὲ τῶν λοιπῶν προτάσσεται καὶ ἀνὰ εἰς στίχος. Ἐὰν τὰ ἀπόστιχα ὦσι τρία ἢ πέντε, ἄρχεται αὐτῶν ὁ δεξιὸς χορὸς· ἐὰν δὲ ὦσι τέσσαρα, ἄρχεται αὐτῶν ὁ ἀριστερός, ἵνα τὸ δοξαστικὸν τῶν ἀποστίχων φαλῇ ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ.

2. Τυπικά καὶ μακαρισμοὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ

Ἐν ταῖς μετὰ τὴν τριθέκτην ὥραν τελουμέναις θεαῖαις λειτουργίαις τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Μεγάλου Βασιλείου, φάλλονται τὰ τυπικά καὶ οἱ μακαρισμοί, πλὴν τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν.

Τὰ τυπικά καὶ οἱ μακαρισμοὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ φάλλονται οὕτω:

Μετὰ τὴν μεγάλην συναπτὴν τῆς λειτουργίας καὶ τὴν ἐκφώνησιν αὐτῆς, ἄρχεται ὁ δεξιὸς χορὸς τοῦ ρβ' φαλμοῦ λέγων Εὐλόγει ἡ ψυχὴ

μου τὸν Κύριον. Εὐλογητὸς εἰ Κύριε. Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, καὶ πάντα τὰ ἐντός μου κτλ. Ὁ ἀριστερὸς χορὸς τὸν ἐπόμενον στίχον, καὶ οὕτω καθεξῆς φάλλονται πάντες οἱ στίχοι ἐναλλάξ, εἰς ἤχον πλ. δ'.

Ὅταν δὲ φάλλῃ ὁ ἀριστερὸς χορὸς τὸν τελευταῖον στίχον τοῦ φαλμοῦ, τὸ τέλος αὐτοῦ Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον φάλλει ἀργότερον. Μεθ' ὃ, ὁ δεξιὸς χορὸς φάλλει ἐπίσης ἀργῶς Δόξα, ὁ ἀριστερὸς Καὶ νῦν, καὶ ὁ δεξιὸς χορὸς πάλιν τὸν πρῶτον στίχον οὕτω: Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ. Εὐλογητὸς εἰ Κύριε. Μεθ' ὃ ὁ διάκονος τὴν μικρὰν αἴτησιν καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν ἐκφώνησιν. Καὶ εὐθὺς φάλλεται ὁ ρμε' φαλμὸς ἐναλλάξ κατὰ στίχον εἰς ἤχον β', ἀρχομένου τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ οὕτω: Δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Αἶνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον κτλ. Ὁ δεξιὸς χορὸς τὸν ἕτερον στίχον, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τέλους τοῦ φαλμοῦ, μεθ' ὃ ὁ ἀριστερὸς χορὸς εἰς τὸν αὐτὸν ἤχον Καὶ νῦν, Ὁ μονογενὴς Υἱός. Καὶ πάλιν ὁ διάκονος αἴτησιν μικρὰν καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν ἐκφώνησιν. Εἶτα φάλλονται οἱ μακαρισμοὶ εἰς τὸν ἤχον τῶν τροπαρίων αὐτῶν· ἄρχεται δὲ αὐτῶν ὁ δεξιὸς χορὸς λέγων Ἐν τῇ βασιλείᾳ σου μνήσθητι ἡμῶν Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι κτλ. Ὁ ἀριστερὸς τὸν ἕτερον στίχον Μακάριοι οἱ πενθοῦντες. Ὁ δεξιὸς Μακάριοι οἱ πραεῖς. Ὁ ἀριστερὸς Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες. Εἶτα ὁ δεξιὸς Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες κτλ. καὶ φάλλει τὸ τροπάριον τῶν μακαρισμῶν τῆς ἡμέρας. Ὁ ἀριστερὸς χορὸς τὸν ἕτερον στίχον καὶ τὸ ἕτερον τροπάριον, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τέλους τῶν στίχων καὶ τῶν τροπαρίων, λογιζομένων ὡς δύο τελευταίων στίχων τῶν Δόξα καὶ τοῦ Καὶ νῦν.

Οὕτω φάλλονται οἱ μακαρισμοί, ὅταν τὰ τροπάρια αὐτῶν διατάσσωνται εἰς η'. Ὅταν δὲ διατάσσωνται εἰς ιβ', τότε ἄρχονται οἱ χοροὶ συμφάλλειν μεθ' ἑνα ἕκαστον στίχον καὶ ἀνὰ ἓν τροπάριον, εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου στίχου τῶν μακαρισμῶν.

Ὅταν δὲ τὰ τροπάρια τῶν μακαρισμῶν διατάσσωνται εἰς ι', ἄρχονται οἱ χοροὶ συμφάλλειν ἕκαστον τροπάριον μεθ' ἕκαστον στίχον, ἀπὸ τοῦ στίχου Μακάριοι οἱ πραεῖς.

Καὶ ὅταν τέλος τὰ τροπάρια διατάσσωνται εἰς ς', ἄρχονται οἱ χοροὶ φάλλειν ἕκαστον αὐτῶν μεθ' ἕκαστον στίχον, ἀπὸ τοῦ Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί.

3. Τροπάρια τῶν μακαρισμῶν

Ἐν τοῖς μακαρισμοῖς, εἴτε οὗτοι φάλλονται ἐν τῇ λειτουργίᾳ, εἴτε ἀπλῶς μετὰ τὴν τριθέκτην ἢ ἐνάτην, καθ' ἐκάστην φάλλονται καὶ τροπάρια καλούμενα τροπάρια τῶν μακαρισμῶν ἢ ἀπλῶς μακαρισμοί. Γίνονται δὲ ταῦτα ἢ εἰς ζ' ἢ εἰς η' ἢ εἰς ι' ἢ εἰς ιβ'.

Μόνον ἐν τοῖς μακαρισμοῖς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς (πλὴν Σαββάτου καὶ Κυριακῆς), τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, τῆς Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς τῆς Τυρινῆς, ὡς καὶ ἐν τοῖς μακαρισμοῖς τοῖς λεγομένοις μετὰ τὰς μεγάλας ὥρας τῶν Χριστουγέννων καὶ Φώτων, τροπάρια οὐ φάλλονται.

Συνήθως ἐν τοῖς μακαρισμοῖς φάλλονται ὧδαί τινες ἐκ τῶν κανόνων τῆς ἡμέρας· ὅταν λοιπὸν γίνηται τοῦτο, ἐκάστη ὧδὴ φαλλομένη ἐν τοῖς μακαρισμοῖς φάλλεται ἄνευ τοῦ εἰρμοῦ αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ θεοτοκίον αὐτῆς (ἐὰν ἔχη τοιοῦτον) φάλλεται, οὐχὶ μόνον ἐν τῇ τελευταίᾳ φαλλομένη ὧδῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς πρὸ αὐτῆς λεγομέναις.

4. Ἀντίφωνα λειτουργίας

Ἐν τῇ κυρίως ἡμέρᾳ ἐκάστης δεσποτικῆς καὶ θεομητορικῆς ἑορτῆς, ἐν τῇ λειτουργίᾳ, ἀντὶ τῶν τυπικῶν καὶ τῶν μακαρισμῶν φάλλονται τὰ ἀντίφωνα. Τὰ δὲ τυπικά μετὰ τῶν μακαρισμῶν καταλιμπάνονται.

Τὰ τῆς λειτουργίας ἀντίφωνα εἰσὶ τρία, τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀντίφωνον φάλλεται ἀντὶ τοῦ ρβ' φαλμοῦ τῶν τυπικῶν, ἥτοι μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς μεγάλης συναπτῆς· τὸ δεύτερον φάλλεται ἀντὶ τοῦ ρμε' φαλμοῦ, ἥτοι μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς πρώτης μικρᾶς συναπτῆς· καὶ τὸ τρίτον ἀντὶ τῶν μακαρισμῶν, ἥτοι μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς δευτέρας μικρᾶς συναπτῆς.

Τὸ πρῶτον ἀντίφωνον ἐκάστης ἑορτῆς ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων στίχων, μεθ' ἑκαστον τῶν ὁποίων φάλλεται τὸ τροπάριον *Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, Σῶτερ σῶσον ἡμᾶς*. Μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τῶν στίχων λέγεται *Δόξα, καὶ νῦν, καὶ αὖθις* τὸ αὐτὸ τροπάριον *Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου*. Ἀρχεται δὲ τοῦ πρώτου ἀντιφώνου ὁ δεξιὸς χορός.

Τὸ δεύτερον ἀντίφωνον ὡσαύτως ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων στίχων, μεθ' ἑκαστον τῶν ὁποίων φάλλεται τὸ τροπάριον *Σῶσον ἡμᾶς Υἱέ Θεοῦ* μετὰ τοῦ χαρακτηριστικοῦ ἐκάστης ἑορτῆς· ἐν δὲ ταῖς θεομητο-

ρικάις ἑορταῖς (πλὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς Ὑπαπαντῆς) μετὰ τοῦ ὁ ἐν ἁγίοις θαυμαστός. Μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τῶν στίχων, λέγεται Δόξα, καὶ νῦν καὶ φάλλεται ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ πάντοτε τὸ τροπάριον Ὁ μονογενὴς Υἱός. Ἀρχεται δὲ τοῦ δευτέρου ἀντιφώνου ὁ ἀριστερὸς χορὸς.

Τὸ δὲ τρίτον ἀντίφωνον ἀποτελεῖται καὶ αὐτὸ ἐκ τριῶν, σπανίως δὲ καὶ ἐκ τεσσάρων στίχων, μεθ' ἑκαστον τῶν ὁποίων φάλλεται τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς. Ἐν αὐτῷ τῷ ἀντιφώνῳ, μετὰ τοὺς στίχους οὐ λέγεται καὶ τὸ Δόξα, καὶ νῦν. Ἀρχεται δὲ τοῦ τρίτου ἀντιφώνου ὁ δεξιὸς χορὸς.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν τῷ α' ἀντιφώνῳ, ὅταν οἱ στίχοι ὡς τέσσαρες, φάλλεται τετράκις τὸ Ταῖς πρεσβείαις μεθ' ἑκαστον στίχον· εἴτα ὁ δεξιὸς χορὸς χῦμα τὸ Δόξα, καὶ νῦν καὶ φάλλει τὸ ἡμισυ τροπάριον Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, καὶ ὁ ἀριστερὸς τὸ ὑπόλοιπον: Σῶτερ σῶσον ἡμᾶς. Ὅταν δὲ οἱ στίχοι τοῦ α' ἀντιφώνου ὡς τρεῖς, φάλλεται μεθ' ἑκαστον στίχον τὸ Ταῖς πρεσβείαις, καὶ εἴτα χῦμα ὁ ἀριστερὸς Δόξα, καὶ νῦν, καὶ φάλλει ὁ αὐτὸς ὁλόκληρον τὸ Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου.

Ὡσαύτως ἐν τῷ β' ἀντιφώνῳ, ὅταν οἱ στίχοι ὡς τέσσαρες, φάλλεται μεθ' ἑκαστον αὐτῶν τὸ Σῶσον ἡμᾶς Υἱὲ Θεοῦ. Εἴτα ὁ ἀριστερὸς χορὸς Δόξα, ὁ δεξιὸς Καὶ νῦν, καὶ ὁ ἀριστερὸς φάλλει τὸ Ὁ μονογενὴς Υἱός ὅλον. Ἐὰν δὲ οἱ στίχοι ὡς τρεῖς, φάλλεται μεθ' ἑκαστον αὐτῶν τὸ Σῶσον ἡμᾶς· εἴτα ὁ δεξιὸς Δόξα, ὁ ἀριστερὸς Καὶ νῦν, καὶ φάλλει ὁ ἀριστερὸς τὸ Ὁ μονογενὴς Υἱός.

Ἐν δὲ τῷ γ' ἀντιφώνῳ φάλλεται τὸ τῆς ἑορτῆς ἀπολυτίκιον τοσάκις ὅσοι εἰσὶν οἱ στίχοι τοῦ ἀντιφώνου, ἅπαξ μεθ' ἑκαστον στίχον.

5. Εἰσοδικὸν λειτουργίας

Ἐν πάσῃ λειτουργίᾳ, ἥτις τελεῖται μετὰ τὴν τριθέκτην, μετὰ τὸ Σοφία, ὀρθοὶ τῆς εἰσόδου, φάλλεται τὸ ἐξῆς εἰσοδικόν· Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χριστῷ. Σῶσον ἡμᾶς Υἱὲ Θεοῦ, ὁ ἐν ἁγίοις θαυμαστός, φάλλοντάς σοι, Ἀλληλουῖα. Εἰ δέ ἐστι Κυριακή, ἀντὶ τοῦ, ὁ ἐν ἁγίοις θαυμαστός, λέγομεν ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν.

Ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς, καὶ ἐκ τῶν θεομητορικῶν μόνον ἐν τῇ τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ (ὅταν τύχη ἐν Σαββάτῳ) φάλλεται, ἀντὶ μὲν τοῦ Δεῦτε προσκυνήσωμεν, τὸ δι' ἑκάστην αὐτῶν ὠρισμένον εἰσοδικόν, εἰς δὲ τὸ Σῶσον ἡμᾶς λέγεται, ἀντὶ τοῦ ὁ ἐν ἁγίοις θαυμαστός,

τὸ χαρακτηριστικὸν ἐκάστης ἑορτῆς, ὡς ἀναγράφεται ἐν αὐτῇ.

Ἐν ταῖς μεθεόρτοις ἡμέραις τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν καὶ τῆς Ὑπαπαντῆς, καὶ ἐν ταῖς ἀποδόσεσιν αὐτῶν, ὅταν τύχωσιν ἐκτὸς Κυριακῆς, εἰσοδικὸν μὲν φάλλεται τὸ *Δεῦτε προσκυνήσωμεν*, ἀλλ' εἰς τὸ *Σῶσον ἡμᾶς* φάλλεται τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἑορτῆς ἀντὶ τοῦ ὁ ἐν ἁγίοις θαυμαστός. Μόνον ἐν ταῖς μεθεόρτοις καὶ τῇ ἀποδόσει τῆς Πεντηκοστῆς φάλλεται εἰσοδικὸν τὸ τῆς ἑορτῆς *Ὑψώθητι Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου* κτλ. καὶ τὸ *Σῶσον ἡμᾶς Παράκλητε ἀγαθέ*. Καὶ τοῦτο, καθότι ἀνάρμοστον ἵνα συμφαλῇ τὸ *Δεῦτε προσκυνήσωμεν*, ὅπερ ἀναφέρεται πρὸς τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος, μετὰ τοῦ *Παράκλητε ἀγαθέ* ἀναφερόμενον πρὸς τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Ἐὰν δεσποτικὴ ἑορτὴ τύχη ἐν Κυριακῇ, ἐν ἣ καταλιμπάνονται τὰ ἀναστάσιμα, εἰσοδικὸν φάλλεται τὸ τῆς ἑορτῆς, εἰς δὲ τὸ *Σῶσον ἡμᾶς* τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἑορτῆς καὶ οὐχὶ τὸ ὁ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν.

Ἐὰν ὁ Εὐαγγελισμὸς ἦ ἡ Ὑπαπαντὴ τύχωσιν ἐν Κυριακῇ, εἰσοδικὸν μὲν ἀντὶ τοῦ *Δεῦτε προσκυνήσωμεν* φάλλεται τὸ τῆς ἑορτῆς· ἀλλ' εἰς τὸ *Σῶσον ἡμᾶς*, λέγομεν τὸ ὁ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν καὶ οὐχὶ τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἑορτῆς.

Ἐὰν δὲ μεθεόρτα ἦ ἀπόδοσις δεσποτικῆς ἑορτῆς ἢ τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τύχωσιν ἐν Κυριακῇ, οὐ φάλλεται τὸ εἰσοδικὸν οὔτε τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἑορτῆς, ἀλλὰ τὸ *Δεῦτε προσκυνήσωμεν*, καὶ τὸ ὁ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν.

Ψάλλεται δὲ τὸ εἰσοδικὸν οὕτω:

Ἐὰν μὲν εἰς λειτουργίᾳ ἱερέως, φάλλεται τὸ εἰσοδικὸν ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, τὸ δὲ τέλος, *φάλλοντάς σοι Ἀλληλούϊα* φάλλει ὁ ἀριστερός. Ἐὰν δὲ συλλειτουργῶσι πολλοὶ ἱερεῖς, ἴστανται εἰς τὴν εἴσοδον καὶ φάλλουσι τὸ εἰσοδικὸν μέχρι τοῦ *φάλλοντάς σοι Ἀλληλούϊα*, ὅπερ φάλλοντες εἰσέρχονται εἰς τὸ ἱερὸν διὰ τῶν ἁγίων θυρῶν. Εἴτα ὁ δεξιὸς χορὸς ἐπαναλαμβάνει τὸ *Σῶσον ἡμᾶς* ὁλόκληρον καὶ ὁ ἀριστερός τὸ αὐτὸ ὅλον.

6. Τὰ μετὰ τὸ εἰσοδικὸν τροπάρια

Μετὰ τὸ εἰσοδικὸν φάλλονται τὰ ἀπολυτίκια καὶ τὰ κοντάκια ὡς ἐν τοῖς οἰκείοις κεφαλαίοις διατάσσεται. Καὶ ἐὰν μὲν λειτουργίᾳ εἰς ἱερέως, φάλλονται ταῦτα ἐναλλάξ ὑπὸ τῶν χορῶν, ἀρχομένου τοῦ δεξιοῦ. Ἐὰν δὲ συλλειτουργῶσι πλείονες τοῦ ἐνὸς ἱερεῖς, φάλλεται τὸ πρῶτον τῶν ἀπολυτικίων ἔνδον τοῦ βήματος ὑπὸ τῶν ἱερέων, εἴτα τὰ λοιπὰ οἱ χοροὶ

ἐναλλάξ, καὶ αὖθις τὸ ἐπισφραγιστικὸν κοντάκιον φάλλεται ἐκ τοῦ βήματος, τὸ δὲ τέλος ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ.

7. Τρισάγιος ὕμνος

Ἐν ἐκάστη λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, εἴτε μετὰ τὴν τριθέκτην τελεῖται αὕτη, εἴτε ἐν τῷ ἐσπερινῷ, φάλλεται ὁ τρισάγιος ὕμνος, ἥτοι τὸ Ἅγιος ὁ Θεὸς οὕτω:

Ἐὰν λειτουργῇ εἰς μόνον ἱερεὺς, φάλλει τὸ Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς, εἰς ἤχον β' ὁ δεξιὸς χορὸς, τὸ αὐτὸ ὁ ἀριστερός, καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ ὁ δεξιός. Εἶτα ὁ ἀριστερὸς Δόξα, ὁ δεξιὸς Καὶ νῦν, καὶ ὁ ἀριστερὸς τὸ ἤμισυ ἐκ τοῦ τέλους, ἥτοι τὸ Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Εἴθ' οὕτως ἐκφωνεῖ ὁ διάκονος Δύναμις. Καὶ ὁ δεξιὸς χορὸς φάλλει Δύναμις. Ἅγιος ὁ Θεός κτλ. ὅλον.

Ἐὰν δὲ συλλειτουργῶσι πλείονες τοῦ ἐνὸς ἱερεῖς, φάλλει πρῶτον ὁ δεξιὸς χορὸς τὸ Ἅγιος ὁ Θεός, ὅλον, τὸ αὐτὸ ὁ ἀριστερός, καὶ τὸ αὐτὸ οἱ ἱερεῖς ἐκ τοῦ βήματος· εἶτα πάλιν τὸ αὐτὸ ἀργότερον ὁ δεξιὸς χορὸς, καὶ ὡσαύτως τὸ αὐτὸ οἱ ἱερεῖς ἐκ τοῦ βήματος. Μεθ' ὃ, ὁ ἀριστερὸς Δόξα, ὁ δεξιὸς Καὶ νῦν, καὶ ὁ ἀριστερὸς τὸ Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Ὁ διάκονος Δύναμις, καὶ ὁ δεξιὸς χορὸς Δύναμις. Ἅγιος ὁ Θεός κτλ. ὅλον.

Σημειωτέον δὲ προσέτι ὅτι, ὅταν φάλληται ἀργὸν δύναμις, φάλλει ὁ δεξιὸς χορὸς μόνον τὸ Δύναμις. Ἅγιος ὁ Θεός, ὁ ἀριστερὸς Ἅγιος ἰσχυρός, ὁ δεξιὸς Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Ἐὰν δὲ συλλειτουργῶσι πλείονες τοῦ ἐνὸς ἱερεῖς καὶ φάλληται ἀργὸν δύναμις, ὁ δεξιὸς φάλλει μόνον Δύναμις. Ἅγιος ὁ Θεός, ὁ ἀριστερὸς Ἅγιος ἰσχυρός, εἶτα οἱ ἱερεῖς ἐκ τοῦ βήματος Ἅγιος ἀθάνατος, καὶ ὁ ἀριστερὸς χορὸς τὸ Ἐλέησον ἡμᾶς.

Ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν Θεοφανείων, τῷ Σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου, τῷ Μεγάλῳ Σαββάτῳ, τῇ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα καὶ ἐν ὅλῃ τῇ Διακαινησίμῳ Ἑβδομάδι καὶ ἐν τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς, ἀντὶ τοῦ τρισαγίου ἐν τῇ λειτουργίᾳ φάλλεται τὸ Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε, Ἀλληλούϊα, κατὰ τὴν αὐτὴν διάταξιν, καθ' ἣν καὶ τὸ τρισάγιον, πλὴν εἰς ἤχον α', τὸ δὲ Δύναμις φάλλεται ὅλον πάντοτε ἐκ δεξιῶν.

Ἐν δὲ τῇ ἑορτῇ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ, τῇ Κυριακῇ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως καὶ τῇ α' Αὐγούστου εἰς τὴν πρόοδον τοῦ Σταυροῦ, ἀντὶ τοῦ τρισαγίου, φάλλεται κατὰ τὴν αὐτὴν διάταξιν, εἰς ἤχον β' τὸ Τὸν

Σταυρόν σου προσκυνοῦμεν Δέσποτα, καὶ τὴν ἁγίαν σου ἀνάστασιν δοξάζομεν. Καὶ ἐνταῦθα δὲ τὸ Δύναμις, εἴτε συντόμως, εἴτε ἀργῶς φάλλεται, λέγεται ὁλόκληρον πάντοτε ἐκ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ.

10. Χερουβικὸς ὕμνος

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου μετὰ τὴν ἐκφώνησιν Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου, ψάλλεται ὁ χερουβικὸς ὕμνος: Οἱ τὰ Χερουβὶμ μυστικῶς εἰκονίζοντες κτλ. ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, μέχρι τοῦ: ἀποθώμεθα μέριμναν. Τὸ δὲ ἐπίλοιπον ψάλλει ὁ ἀριστερὸς χορὸς, λέγων ὡς τὸν βασιλέα. Καὶ γίνεται ἡ μεγάλη εἵσοδος τῶν ἁγίων δώρων ὡς διατάσσεται ἐν ταῖς βίβλοις τῆς λειτουργίας. Καὶ μετὰ τὴν εἵσοδον, ἔξακολουθεῖ ὁ ἀριστερὸς χορὸς, τῶν ὅλων ὑποδεξόμενοι κτλ. μέχρι τέ-

λους.

Ὁ χερουβικός ὕμνος ἐν μὲν ταῖς Κυριακαῖς καὶ τοῖς Σάββασι φάλλεται εἰς τὸν ἦχον τῆς ἐβδομάδος. Ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις, εἰ οὐκ ἔστιν ἑορτὴ, τῇ μὲν Δευτέρᾳ εἰς ἦχον α', τῇ δὲ Τρίτῃ εἰς ἦχον βαρύν, τῇ Τετάρτῃ εἰς ἦχον δ', τῇ Πέμπτῃ εἰς ἦχον πλ. δ' καὶ τῇ Παρασκευῇ εἰς ἦχον πλ. α'. Ἐν δὲ ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς, καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἑορταῖς καὶ μνήμας τῶν ἑορταζομένων ἀγίων, ὅταν ὦσιν ἐκτὸς Κυριακῆς, φάλλεται εἰς οἰονδήποτε ἦχον κατὰ βούλησιν καὶ κατ' ἀρέσκειαν.

Τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ, ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, λέγεται ἀντὶ τοῦ χερουβικοῦ τὸ τροπάριον *Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ*, εἰς ἦχον πλ. β' φαλλόμενον, μέχρι τοῦ ἀλλ' ὡς ὁ ληστής ὁμολογῶ σοι ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, ἔνθα καὶ γίνεται ἡ εἴσοδος τῶν ἀγίων· μεθ' ἣν ἐξακολουθεῖ ὁ ἀριστερὸς τὸ λοιπὸν *Μνήσθητί μου Κύριε ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου*.

Ὡσαύτως καὶ τῷ Μεγάλῳ Σαββάτῳ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀντὶ τοῦ χερουβικοῦ φάλλεται ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ εἰς ἦχον πλ. α' τὸ τροπάριον *Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία, μέχρι τοῦ δοθῆναι εἰς βρῶσιν τοῖς πιστοῖς*, ἔνθα γίνεται ἡ μεγάλη εἴσοδος· μεθ' ἣν ἐξακολουθεῖ τὸ ἐπίλοιπον ὁ ἀριστερὸς χορὸς.

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐὰν τύχῃ ἐν ταῖς δυσὶν αὐταῖς ἡμέραις, οὐ φάλλεται τὸ χερουβικόν, ἀλλὰ τὰ ἀντ' αὐτοῦ ῥηθέντα τροπάρια.

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν προηγιασμένων, μετὰ τὴν ἐκφώνησιν *Κατὰ τὴν δωρεάν τοῦ Χριστοῦ σου κτλ.*, φάλλεται ἀντὶ χερουβικοῦ τὸ τροπάριον *Νῦν αἱ δυνάμεις εἰς τὸν ἦχον τῆς ἐβδομάδος ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ*, μέχρι τοῦ *ἰδοῦ γὰρ εἰσπορεύεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης*. Ἐνθα γίνεται ἡ εἴσοδος τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ὡς διατάσσεται· μεθ' ἣν ποιούμεν γ' μεγάλας μετανοίας, καὶ εἶτα ἐξακολουθεῖ πάλιν ὁ δεξιὸς χορὸς *Ἰδοῦ θυσία μυστικὴ κτλ.* καὶ φάλλει τὸ ἐπίλοιπον τοῦ τροπαρίου.

Σημειωτέον ὅτι τινὲς φάλλουσι τὸ *Νῦν αἱ δυνάμεις* οὐχὶ εἰς τὸν τῆς ἐβδομάδος ἦχον, ἀλλ' εἰς τὸν ἦχον τοῦ ἐν τῷ ἑσπερινῷ (ἐν ᾧ ἡ προηγιασμένη) ἰδιομέλου τῆς ἡμέρας.

11. Λειτουργικά

Ἐν ταῖς λειτουργίαις τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Μεγάλου Βασιλείου μετὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν διάκονον *Ἀγαπήσωμεν*

ἀλλήλους κτλ. ἄρχονται οἱ χοροὶ ἀπαντᾶν εἰς τὰς ἐκφωνήσεις τοῦ διακόνου καὶ ἱερέως δι' ἐτέρων ἐκφωνήσεων. Εἰσὶν δὲ αὗται αἱ ἐξῆς: Πατέρα Υἱὸν κτλ., Ἐλεον εἰρήνης, Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου, Ἐχομεν πρὸς τὸν Κύριον, Ἀξιον καὶ δίκαιον, Ἅγιος ἅγιος ἅγιος Κύριος Σαβαώθ κτλ., Ἀμήν, Ἀμήν, καὶ τὸ Σὲ ὑμνοῦμεν κτλ.

Αἱ εἰς τὰς ἐκφωνήσεις τοῦ διακόνου καὶ ἱερέως ἀπαντήσεις αὗται τῶν χορῶν, ἀπὸ τοῦ Πατέρα Υἱὸν μέχρι τοῦ Σὲ ὑμνοῦμεν συμπεριλαμβανομένου, καλοῦνται συνήθως λειτουργικά.

Ἐξ αὐτῶν τὸ πρῶτον Πατέρα Υἱὸν κτλ. λέγεται μόνον ὅταν λειτουργῇ εἰς ἱερεὺς μετὰ ἢ ἄνευ διακόνου· ὅταν δὲ συλλειτουργῶσι πλείονες τοῦ ἐνὸς ἱερεῖς, ἀντ' αὐτοῦ φάλλεται τὸ Ἀγαπήσω σε Κύριε ἡ ἰσχύς μου· Κύριος στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου καὶ ῥύστης μου.

Ἐκ τῶν λειτουργικῶν, τὸ Πατέρα Υἱὸν καὶ τὰ ἐπίλοιπα μέχρι τοῦ πρώτου Ἀμήν συμπεριλαμβανομένου λέγονται ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ· τὸ δὲ δεύτερον Ἀμήν καὶ τὸ Σὲ ὑμνοῦμεν λέγονται ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ.

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου, τὰ λειτουργικά οὐ φάλλονται, ἀλλ' ἀπαγγέλλονται εἰς τὸν ἦχον τῶν ἐκφωνήσεων κατὰ τὸ ὕφος τοῦ ἀποστόλου, πλὴν μόνον τοῦ Ἀγαπήσω σε Κύριε ἡ ἰσχύς μου, ὅπερ φάλλεται εἰς ἦχον βαρὺν ἢ β'.

Ἐν δὲ τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, μέχρι μὲν τοῦ Ἀξιον καὶ δίκαιον συμπεριλαμβανομένου ἀπαγγέλλονται ὁμοίως ὡς καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου. Τὸ δὲ Ἅγιος ἅγιος, τὰ δύο Ἀμήν καὶ τὸ Σὲ ὑμνοῦμεν φάλλονται ἀργῶς εἰς ἦχον β' διὰ τὸ μέγεθος τῶν κατ' αὐτὰ μυστικῶς ἀναγινωσκομένων εὐχῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως.

Ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν προηγιασμένων ἐλλείπουσιν ὅλως τὰ τε λειτουργικά καὶ τὸ Ἀξιόν ἐστιν, καθότι τετελειωμένη καὶ προηγιασμένη τυγχάνει ἡ θυσία, καὶ οὐ χρήζει ἁγιασμοῦ.

12. Ἀξιόν ἐστιν

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου μετὰ τὸ Ἐξαιρέτως φάλλεται, εἰς τὸν ἦχον εἰς ὃν ἐφάλῃ καὶ ὁ χειρουβικὸς ὕμνος, ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ τὸ μεγαλυνάριον τῆς Θεοτόκου Ἀξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζει σε τὴν Θεοτόκον κτλ.

Ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ὁμως ἑορταῖς καὶ θεομητορικαῖς ὡς καὶ ταῖς ἀποδόσεσιν αὐτῶν (πλὴν τῆς ἀποδόσεως τοῦ Θωμᾶ), ὅταν τελῇται ἡ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργία, ἀντὶ τοῦ Ἀξιόν ἐστιν, φάλλεται ὁ εἰρμὸς τῆς θ'

ῳδῆς τῆς ἑορτῆς, ὡς ὀρίζεται ἐν ἐκάστη. Ὡσαύτως καὶ ἐν ταῖς μετὰ τὸ Πάσχα Κυριακαῖς μέχρι τῆς ἀποδόσεως αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ Ἄξιόν ἐστιν φάλλεται ὁ εἰρμός τῆς θ' ῳδῆς τοῦ Πάσχα. Ἐὰν δὲ ἡ ἑορτὴ ἔχῃ καὶ μεγαλυνάρια ἐν τῇ θ' ῳδῇ, φάλλεται πρὸ τοῦ εἰρμοῦ καὶ τὸ μεγαλυνάριον αὐτοῦ.

Γενικῶς δ' εἰπεῖν, ὅταν ἐν τῷ ὁρθρῳ στιχολογῇται ἡ τιμιωτέρα, τελεῖται δὲ ἡ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργία, εἰς τὸ Ἐξαιρέτως φάλλεται τὸ Ἄξιόν ἐστιν. Ὅτε δὲ οὐ στιχολογῇται ἡ τιμιωτέρα, εἰς τὸ Ἐξαιρέτως φάλλεται ὁ εἰρμός τῆς θ' ῳδῆς τῆς ἑορτῆς, ἐξαιρουμένων τῶν ἀποδόσεων τῶν ἑορτῶν καὶ αὐτῶν τῶν θεομητορικῶν ἑορτῶν, ἐν αἷς, ὅταν τύχωσιν ἐν Κυριακῇ, καίτοι στιχολογῇται ἡ τιμιωτέρα, ἐν τούτοις εἰς τὸ Ἐξαιρέτως φάλλεται ὁ εἰρμός τῆς θ' ῳδῆς τῆς ἑορτῆς.

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀντὶ τοῦ Ἄξιόν ἐστιν, φάλλεται τὸ κάθισμα τῆς Θεοτόκου Ἐπὶ σοί χαίρει, τὸ ὁποῖον ἀνεξαιρέτως καὶ οὐδέποτε καταλιμπάνεται. Λέγεται δὲ ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, χῦμα μὲν μέχρι τοῦ ὁ πρὸ αἰώνων ὑπάρχων Θεὸς ἡμῶν. Τὸ δὲ ἐπίλοιπον Τὴν γὰρ σὴν μήτραν μέχρι τέλους φάλλεται ἀργῶς εἰς ἦχον πλ. α'.

Ἐν τε τῇ λειτουργίᾳ δὲ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῇ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, μετὰ τὴν ἐκφώνησιν Καὶ πάντων καὶ πασῶν, φάλλεται τὸ μεγαλυνάριον τῆς ἑορτῆς ἢ τοῦ ἑορταζομένου ἀγίου, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιοῦτον.

Ἐν δὲ τῇ τῶν προηγιασμένων, οὔτε Ἄξιόν ἐστιν οὔτε μεγαλυνάριον, οὔτε τι ἄλλο ἀντ' αὐτῶν λέγεται, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐρρέθη.

13. Κοινωνικὸν

Δι' ἐκάστην Κυριακὴν ἐστιν ὠρισμένον ἵνα φάλλῃται τὸ κοινωνικὸν Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν. Ἀλληλούϊα, εἰς τὸν ἦχον τῆς ἐβδομάδος.

Διὰ δὲ τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ὅτε οὐκ ἔστιν ἅγιος ἑορταζόμενος, εἰσὶ τὰ κοινωνικὰ τῆς ἡμέρας, φαλλόμενα οὕτω: Τῇ Δευτέρᾳ, τῶν ἁσωμάτων. Ἦχος α' Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. Ἀλληλούϊα. Τῇ Τρίτῃ, τοῦ Προδρόμου. Ἦχος βαρὺς Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος. Ἀλληλούϊα. Τῇ Τετάρτῃ, τῆς Θεοτόκου Ἦχος δ' Ποτήριον σωτηρίου λήφωμαι, καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι. Ἀλληλούϊα. Τῇ Πέμπτῃ, τῶν ἀποστόλων. Ἦχος πλ. δ' Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος

αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. Ἀλληλούϊα. Τῇ Παρασκευῇ, σταυρώσιμον. Ἦχος πλ. α' Σωτηρίαν εἰργάσω ἐν μέσῳ τῆς γῆς Χριστέ ὁ Θεός. Ἀλληλούϊα. Καὶ τῷ Σαββάτῳ, νεκρώσιμον, εἰς τὸν ἦχον τῆς ἐβδομάδος Μακάριοι οὓς ἐξελέξω καὶ προσελάβου Κύριε· καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτῶν εἰς γενεὰν καὶ γενεάν. Ἀλληλούϊα.

Διὰ τὰς δεσποτικὰς ἐορτάς ἐστιν ὠρισμένον ἴδιον κοινωνικὸν δι' ἐκάστην. Διὰ τὰς θεομητορικὰς ὠρίζεται τὸ κοινωνικὸν Ποτήριον σωτηρίου λήφωμαι, καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι. Ἀλληλούϊα· ἐκτὸς τῆς ἐορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἐν ἣ φάλλεται τὸ Ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών. Εἰς δὲ τὰς μνήμας τῶν ἐορταζομένων ἁγίων, ταῦτα: εἰς τοὺς ἀσωμάτων· Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα κτλ.· εἰς τοὺς ἀποστόλους Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν κτλ.· εἰς τοὺς προφῆτας καὶ δικαίους Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ, τοῖς εὐθέσι πρέπει αἴνεσις. Ἀλληλούϊα· εἰς δὲ τοὺς μάρτυρας, ὁσίους, ἱεράρχας, ἱερομάρτυρας, ὁσιομάρτυρας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, τὸ κοινωνικὸν Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος. Ἀλληλούϊα.

Τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ, ἀντὶ κοινωνικοῦ φάλλεται τὸ τροπάριον Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ, εἰς ἦχον πλ. β'.

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν προηγιασμένων φάλλεται πάντοτε κοινωνικὸν εἰς τὸν ἦχον, εἰς ὃν ἐφάλη καὶ τὸ Νῦν αἱ δυνάμεις, τὸ Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστός ὁ Κύριος. Ἀλληλούϊα. Μόνον ἐν ταῖς μνήμαις τῶν ἐορταζομένων ἁγίων, ἐν αἷς τελεῖται προηγιασμένη, ἀντ' αὐτοῦ φάλλεται τὸ Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου κοινωνικοῦ φάλλεται τὸ Ἀλληλούϊα. Ἐξαιρεῖται μόνον τὸ κοινωνικὸν τοῦ Πάσχα Σῶμα Χριστοῦ, καὶ τὸ τῆς Μεγάλης Πέμπτης, εἰς ἃ Ἀλληλούϊα οὐ λέγεται, καθότι εἰσὶ τροπάρια καὶ οὐχὶ στίχοι ἐκ τοῦ Ψαλτηρίου ὡς τὰ λοιπὰ κοινωνικά.

Πάντα ταῦτα τὰ κοινωνικά φάλλονται ἐν συνδυασμῷ κατὰ τὰς οἰκείας διατάξεις. Πολλὰκις δὲ ὀρίζεται, ἵνα φάλλωνται ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ δύο κοινωνικά. Καὶ ὅταν μὲν φάλληται ἓν κοινωνικόν, φάλλεται ἀργῶς καὶ μετὰ μέλους· ὅταν δὲ ὀρίζωνται δύο κοινωνικά, τὸ ἐν τούτων φάλλεται συντόμως, τὸ δὲ ἕτερον ἀργῶς. Τὰ κοινωνικά, εἴτε ἓν, εἴτε δύο ὀρίζονται, φάλλονται πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ.

3. Χοροστασία ἀρχιερέως

Ὅταν ἐν τῇ λειτουργίᾳ λαμβάνῃ μέρος καὶ ἀρχιερεὺς, αὕτη γίνεται ὥδε: Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς τριθέκτης, προηγουμένων τῶν διακόνων καὶ ἱερέων εἰσέρχεται εἰς τὸν ναὸν ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ μανδύου κρατῶν τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον. Καὶ ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ προσκυνήσας ἐν τῷ μέσῳ τρίς εὐλογεῖ, ὅτε ὁ δεξιὸς χορὸς φάλλει ἀργῶς τὸ *Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα*. Μεθ' ὃ εὐθὺς ἄρχεται ὁ ἀρχιερεὺς λαμβάνων καιρὸν πρὸ τῶν ἁγίων θυρῶν, ἀφοῦ πρότερον οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι εἰσέλθωσιν εἰς τὸ ἱερόν, ὅπου ἐνδύονται καὶ τελοῦσι τὴν προσκομιδὴν· δύο οὖν τῶν διακόνων πρότερον ἐνδεδυμένοι ἴστανται ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ ἀρχιερέως καὶ προσφέρουσιν αὐτῷ τὰς εἰκόνας πρὸς ἀσπασμὸν λέγοντες συνάμα καὶ τὰ κεκαυνοισμένα ἐπὶ τούτῳ τροπάρια. Μεθ' ὃ εἰσέρχεται διὰ τῶν ἁγίων θυρῶν εἰς τὸ ἱερατεῖον, εὐλογήσας πρότερον, καὶ ἐκεῖ ἐνδύεται ὑπὸ τῶν διακόνων τὴν στολὴν αὐτοῦ ἅπασαν κατὰ τάξιν. Καὶ ἐνδυθεὶς οὕτως ἐξέρχεται αὐθὺς διὰ τῶν ἁγίων θυρῶν καὶ ἀνέρχεται εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ. Τούτων δὲ πάντων γιγνομένων φάλλεται ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ ἀργῶς *Τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν Κύριε φύλαττε*, μεθ' ὃ ὁ ἀριστερὸς ἐπιπροσθέτει *Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα*. Ἐξερχόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ἔπεται τῶν διακόνων καὶ ἱερέων προπορευομένων πάντων πρὸ αὐτοῦ καὶ ἱσταμένων ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ θρόνου αὐτοῦ. Πληρωθέντος δὲ τοῦ ἀνωτέρω μέλους ἐξαποστέλλει ὁ ἀρχιερεὺς ἓνα τῶν διακόνων καὶ τῶν ἱερέων τὸν πρῶτον ἵνα ποιήσωσιν τὴν ἑναρξιν τῆς λειτουργίας· καὶ οὕτως ἐκφωνεῖ ὁ διάκονος *Εὐλόγησον δέσποτα*, ὁ δὲ ἱερεὺς ἐκ τοῦ βήματος *Εὐλογημένη ἡ βασιλεία καὶ ἄρχεται ἡ λειτουργία*· μετὰ τὴν πλήρω-

σιν τοῦ πρώτου ἀντιφώνου ἐξαποστέλλει ἕτερον διάκονον καὶ ἱερέα καὶ λέγουσι τὴν μικρὰν συναπτὴν καὶ τὴν ἐκφώνησιν· καὶ μετὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ δευτέρου ἀντιφώνου ἐξαποστέλλει πάντας τοὺς ἐναπομείναντας. Αὐτὸς δὲ ἐν τῷ θρόνῳ ἱστάμενος ἀναγινώσκει τὰς εὐχὰς τῶν ἀντιφώνων. Εἴτα γιγνομένης τῆς εἰσόδου ὑπὸ τε τῶν διακόνων καὶ ἱερέων κατέρχεται τοῦ θρόνου αὐτοῦ καὶ λαμβάνων τὰ δικηροτρίκηρα εὐλογεῖ φάλλων ἐνταυτῷ καὶ τὸ εἰσοδικόν. Τοῦ δὲ ἀρχιερέως φάλλοντος τὸ *Σῶσον ἡμᾶς* ἐκ τοῦ εἰσοδικοῦ, ὁ δεξιὸς χορὸς φάλλει ἀργῶς τὸ *Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα*. Καὶ οὕτως εἰσέρχεται καὶ αὐτὸς μεθ' ἅπαντος τοῦ κλήρου εἰς τὸ ἱερόν. Ἐνθα φάλλει μετὰ τῶν διακόνων καὶ ἱερέων τὸ πρῶτον τῶν ἀπολυτικίων, θυμιῶν συνάμα τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ τὸ τελευταῖον κοντάκιον. Εἴτα φάλλει τὸ τρίτον καὶ πέμπτον *Ἄγιος ὁ Θεός·* καὶ μετ' αὐτὸ οἱ χοροὶ φάλλουσι τὸ *Δόξα, καὶ νῦν. Ἄγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς*. Πρὸ δὲ τοῦ *Δύναμις*, φάλλεται ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐντὸς τοῦ βήματος ἀργῶς τὸ *Ἄγιος ὁ Θεός, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς* πρὸ τῆς ὥραιας πύλης ἐκφωνεῖ *Κύριε, Κύριε, ἐπίβλεπον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην, καὶ κατάρτισαι αὐτήν, ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ σου*. Καὶ ὁ μὲν δεξιὸς χορὸς φάλλει *Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα*, οἱ δὲ ἱερεῖς ἐν τῷ βήματι τὸ *Ἄγιος ἰσχυρός·* μεθ' ὃ αὐθις ὁ ἀρχιερεὺς *Κύριε, Κύριε ἐπίβλεπον ἐξ οὐρανοῦ*. Αὐθις ὁ δεξιὸς *Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα*, οἱ δὲ ἱερεῖς ἐν τῷ βήματι *Ἄγιος ἀθάνατος*. Καὶ τρίτον δὲ ὁ ἀρχιερεὺς τὸ *Κύριε, Κύριε ἐπίβλεπον ἐξ οὐρανοῦ*. Ὁ ἄριστερὸς χορὸς *Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα*, καὶ οἱ ἱερεῖς ἐκ τοῦ βήματος ἀποπληροῦσιν *Ἐλέησον ἡμᾶς*. Μετὰ τοῦτο ἐκφωνεῖ ὁ διάκονος *Δύναμις* καὶ φάλλεται αὐτό. Καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ *Δύναμις*, ἐκφωνεῖ ὁ διάκονος *Κύριε σῶσον τοὺς εὐσεβεῖς*, ὁ δὲ λειτουργῶν ἀρχιερεὺς φάλλει πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης *Κύριε σῶσον τοὺς εὐσεβεῖς*. Εἴτα τοῦ διακόνου ἐκφωνοῦντος τὸ αὐτό, φάλλει τοῦτο καὶ ὁ δεξιὸς χορὸς· καὶ μετ' αὐτὸ ἐκφωνεῖ ὁ διάκονος *Κύριε σῶσον τοὺς βασιλεῖς*, ὅπερ καὶ φάλλει ὁ ἄριστερὸς χορὸς. Μεθ' ὃ ὁ διάκονος ἐκφωνεῖ *Καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν*, ὅπερ φάλλει καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τοῦ βήματος. Συμπληρωθέντος δὲ τούτου, ὁ διάκονος ἐκφωνεῖ τὴν φήμην τοῦ λειτουργοῦντος ἀρχιερέως, ἥτις φάλλεται τρίς, ἅπαξ μὲν ἐντὸς τοῦ ἁγίου βήματος ὑπὸ τῶν συλλειτουργούντων τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ ἀνὰ μίαν ὑπὸ τῶν χορῶν. Ἐπεταὶ εὐθὺς ὁ πολυχρονισμὸς τοῦ βασιλέως, μεθ' ὃν τὸ προκείμενον καὶ ὁ ἀπόστολος. Οὕτινος πληρωθέντος λέγει ὁ ἀρχιερεὺς τὸ *Εἰρήνη σοι τῷ ἀναγινώσκοντι*, καὶ φάλλεται τὸ *Ἀλληλουῖα* μετὰ τῶν στίχων αὐτοῦ. Ὡσαύτως ὁ ἀρχιερεὺς λέγει καὶ τὸ πρὸ τοῦ εὐαγγελίου *Εἰρήνη πᾶσι*. Μετὰ δὲ τὴν πλήρωσιν τοῦ

εὐαγγελίου φάλλει ὁ δεξιὸς χορὸς οὐχὶ τὸ Δόξα σοι Κύριε δόξα σοι, ἀλλὰ
 τὸ *Εἰς* πολλὰ ἔτη δέσποτα. Καὶ λέγονται αἱ συνήθεις ἐκτενεῖς ὑπὸ τοῦ
 διακόνου καὶ αἱ ἐκφωνήσεις ὑπὸ τῶν ἱερέων. Τὴν δὲ ἐκφώνησιν Ὅπως
 ὑπὸ τοῦ κράτους σου λέγει ὁ ἀρχιερεὺς. Ἐν δὲ τῇ εἰσόδῳ τῶν τιμίων
 δώρων, οὐκ εἰσοδεύει αὐτός, ἀλλ' ἴσταται πρὸ τῶν ἀγίων θυρῶν ἄνευ
 μίτρας καὶ ὠμοφορίου· εἰσοδεύουσι δὲ οἱ διάκονοι καὶ οἱ ἱερεῖς, προ-
 πορευομένου τοῦ πρωτεύοντος ἱερέως προσφέροντος τῷ ἀρχιερεῖ τὸ
 ὠμοφόριον. Καὶ ἐρχομένων τῶν λοιπῶν, λαμβάνει τὰ τίμια δῶρα ἐκ τῶν
 χειρῶν τοῦ διακόνου καὶ τοῦ ἱερέως καὶ μνημονεύει ζώντων τε καὶ τε-
 θνεώτων. Ἐν ἐκάστη δὲ ἐφεξῆς εὐλογίας περιπτώσει εὐλογεῖ αὐτὸς
 ἐκφωνῶν καὶ τὰς τῆς εὐλογίας ἐκφωνήσεις. Τὰς δὲ λοιπὰς ἐκφωνήσεις
 διανέμει κατὰ σειρὰν τοῖς ἱερεῦσι. Τὰ ἅγια εὐλογεῖ μόνος οὗτος καί, κοι-
 νωνῶν ἰδίᾳ χειρὶ τῶν ἀχράντων μυστηρίων, παρέχει ταῦτα καὶ τοῖς
 ἱερεῦσι καὶ τοῖς διακόνοις κατὰ τάξιν. Ἐκφωνήσαντος δ' αὐτοῦ τὸ Σῶσον
 ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου, φάλλει ὁ μὲν ἀριστερὸς τὸ *Εἶδομεν* τὸ φῶς, ὁ δὲ
 δεξιὸς τὸ *Εἰς* πολλὰ ἔτη δέσποτα. Ὡσαύτως ὁ ἀρχιερεὺς λέγει τὸ
Εὐλογία Κυρίου καὶ ἔλεος. Καὶ λεγομένης τῆς ἀπολύσεως, εὐλογεῖ τὸν
 λαὸν ἅπαντα ὁ ἀρχιερεὺς διὰ τοῦ Σταυροῦ, ὁ δὲ δεξιὸς χορὸς φάλλει συν-
 τόμως *Τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν Κύριε φύλαττε, εἰς πολλὰ ἔτη*
Δέσποτα. Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς τὸ *Δι'* εὐχῶν, οὕτω *Δι'* εὐχῶν τοῦ ἀγίου δε-
 σπότητος ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός, ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς. Καὶ
 ὁ χορὸς Ἀμήν. Τὸ δὲ ἀντίδωρον διανέμεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως.